

Sp.

24. Þjóðhagsáætlun

[24. mál]

fyrir árið 1986.

(Lögð fram af forsætisráðherra 15. október 1985.)

Inngangur

Fyrstu tvö ár kjörtímabilsins hefur ríkisstjórnin lagt megináherslu á að draga úr verðbólgu og tryggja næga atvinnu. Mikilsverður árangur hefur náðst, hvað þessi tvö markmið varðar. Á fyrri hluta árs 1983 var verðbólga um og yfir 130% og stefndi hærra. Nú er árshraði verðbreytinga um 30% og fer minnkandi. Ennfremur hefur tekist að tryggja næga atvinnu.

Jafnframt því að vinna að þessum tveimur markmiðum hófst ríkisstjórnin handa um ýmsar endurbætur á efnahagsgerðinni með það að leiðarljósi að greiða fyrir meiri fjölbreytni og aukinni framleiðni í atvinnulífinu. Þegar hafa margvíslegar ráðstafanir verið gerðar í þessu skyni og fleiri eru í undirbúningi. Má þar nefna breytingar á skipulagi peninga- og lánamála, bæði að því er varðar almenna peningamálastjórn og fjárfestingarlánasjóði. Þessar ráðstafanir miða að því, að fjármagn renni til arðbærari framkvæmda en áður.

Nú eru tímamót í starfi ríkisstjórnarinnar. Vandamálin, sem yfirskyggnu önnur við upphaf kjörtímabilsins, óðaverðbólga og hætta á atvinnuleysi, eru ekki sama ógnunin og fyrr. Betra svigrúm er því nú en oftast áður til að líta lengra fram í tímann og móta heildstæða efnahagsstefnu til nokkurra ára. Slík stefnumótun er mikilvæg vegna þeirra viðfangsefna, sem nú eru brýnust: Að auka þjóðartekjurnar og stöðva vöxt erlendra skulda. Þessi verkefni eru bæði þess eðlis, að verulegur árangur næst ekki á skömmum tíma, heldur þarf að vinna að þeim samfellt með skipulegum hætti í nokkur ár og jafnframt tryggja nægilega samstöðu í þjóðfélaginu um þær ráðstafanir, sem gera verður.

Af þessum ástæðum hefur ríkisstjórnin ákveðið að leggja fram stefnumótandi áætlun fyrir næstu tvö ár, samhliða þjóðhagsáætlun fyrir árið, sem í hönd fer. Ríkisstjórnin mun vinna í samræmi við þessa áætlun út kjörtímabilið. Þar sem hér er í reynd um langtímaverkefni að ræða, er ennfremur birt áætlun fyrir þriðja árið, sem sýnir líklega framvindu miðað við að slíkri stefnu yrði fram haldið þannig að viðunandi jafnvægi komist á í utanríkisviðskiptum. Í þessari stefnumótun er höfuðáhersla lögð á ráðstafanir til að auka þjóðartekjurnar og stöðva vöxt erlendra skulda. Um þetta er nánar fjallað í kaflanum hér á eftir, um efnahagsstefnuna, og í lokakafla skýrslunnar, um horfur næstu árin, en áður verður markmiðum ríkisstjórnarinnar lýst í almennum atriðum.

I. Markmið

Auknar þjóðartekjur — aukin framleiðsla.

Ekki eru horfur á örum hagvexti á næsta ári. Spáð er um 2% vexti, sem er heldur minna en stefnir í á þessu ári. Þjóðarframleiðslan yrði þá orðin 1½—2% meiri en hún var árið 1980. Til samanburðar má nefna, að talið er að á sama tímabili hafi þjóðarframleiðsla OECD-ríkja í heild aukist um 15%, í Bandaríkjunum um 18% og í Japan um 30%. Afturkipturinn hér á landi 1982 og 1983, sem átti einkum rætur sínar að rekja til aflabrests, skýrir að vísu að miklu leyti þennan óhagstæða samanburð. En þótt tekist hafi að nokkru leyti að snúa vörn í sókn 1984, er sú sókn enn of hægfara til að geta staðið undir bættum lífskjörum.

Að teknu tilliti til fólksfjölgunar verður þjóðarframleiðslan á næsta ári minni en 1980, þótt hún hafi vaxið lítillega á þennan mælikvarða á síðustu tveimur árum. Það er mikilvægt, að menn reyni að gera sér grein fyrir því, hvað valdið hafi hægum hagvexti hér á landi síðustu ár. Jafnvægisleysi, verðbólga og endalausar deilur um tekjuskiptingu hafa orðið til þess, að kröftum þjóðarinnar hefur verið eytt til ónýtis. Lífskjör Íslendinga batna ekki nema þessu verði breytt. Vilji menn, að lífskjörin hér á landi standist samjöfnuð við það sem best gerist með öðrum þjóðum, verður að auka framleiðslu og verðmætasköpun í þjóðfélaginu. Þetta er tvímælaust brýnasta verkefni hagstjórnar á næstu árum. Að þessu verkefni þarf að vinna skipulega og horfa fram á við til nokkurra ára í senn, því að þetta er ekki skammtíma verkefni. Þess vegna leggur ríkisstjórnin nú fram efnahagsstefnu til næstu tveggja ára, sem felur í sér margvíslegar ráðstafanir til að efla íslenskt atvinnu- og efnahagslíf.

Viðunandi almennt jafnvægi í efnahagslífinu og markvissar aðgerðir til að örva framleiðslu á næstu árum munu skila sér í auknum tekjum og framleiðslu. Snögg umskipti til hins betra verða þó ekki, nema sjávarafli stórauðist eða verð á útflutningsvörum landsmanna hækki verulega. Þótt gera megi ráð fyrir, að sjávarafli fari nokkuð vaxandi, er

óvarlegt að reikna með miklum hagvexti næstu 2—3 árin. Í þessari áætlun er þó byggt á því, að hagvöxturinn verði nægilega mikill til að standa undir óbreyttum þjódarútgjöldum á mann á sama tíma og jafnvægi náist í viðskiptum við önnur lönd og erlend skuldasöfnun verði stöðvuð. Á þann hátt er unnt að leggja traustan grunn að frekari hagvexti í framtíðinni.

Vöxtur erlendra skulda stöðvaður.

Það er mikið áhyggjuefni, að mörg undanfarin ár hafa erlendar skuldir landsmanna farið vaxandi. Ástæðan er sú, að eytt hefur verið um efni fram. Viðskiptahalli og skuldasöfnun endurspeglar þessa staðreynd. Sífellt stærri hluti tekna þjóðarbúsins fer af þessum sökum til greiðslu vaxta og afborgana af erlendum lánunum og svigrúm til að bæta lífskjör þjóðarinnar minnkar að sama skapi. Ennfremur hljóta sívaxandi erlendar skuldir á endanum að skerða lánstraust þjóðarinnar út á við, sem kæmi fram í versnandi lánskjörum og örðugleikum á lántökum. Það varðar því í reynd fjárhagslegt öryggi og sjálfstæði þjóðarinnar að stöðva skuldasöfnunina. Í raun og veru má líta á endurgreiðslur erlendra skulda sem fjárfestingu, sem keppir við aðra fjárfestingarkosti. Við ríkjandi aðstæður, þar sem vextir á alþjóðafjármagnsmarkaði eru mjög háir, eru það aðeins arðbærustu framkvæmdir og fyrirtæki, sem geta skilað sömu vöxtum og sparast við það að lækka erlendu skuldirnar — eða koma í veg fyrir að þær aukist. Þegar á þetta er litið, sést málið í sínu rétta samhengi, þ.e. til hvers konar framkvæmda og útgjalda borgar sig að taka erlend lán við ríkjandi aðstæður.

Það er því óhjákvæmilegt forgangsverkefni að stöðva vöxt erlendra skulda. Það felur í sér mjög ákveðið aðhald að útgjöldum þjóðarbúsins á næstu árum. Gangi áætlanir um framleiðsluaukningu eftir og verði viðunandi stöðugleiki í efnahagslífinu, telur ríkisstjórnin þó að þetta megi takast, án þess að útgjöld þjóðarbúsins á mann dragist saman. Áætlun ríkisstjórnarinnar miðar að því að halda þjódarútgjöldum á mann óbreyttum á næstu árum. Að öðru óbreyttu felur það í sér, að skuldasöfnunin stöðvist þegar á næsta ári, og eftir það fari skuldirnar lækkandi sem hlutfall af landsframleiðslu.

Næg atvinna — traust atvinnulíf.

Ríkisstjórnin leggur eins og áður megináherslu á næga og örugga atvinnu. Atvinnuástand hefur verið gott á þessu ári og horfur eru á, að atvinnuleysi verði um 1% af heildarmannafla á árinu öllu, samanborið við 1,3% í fyrra. Mikil eftirspurn eftir vinnuafli, einkum á höfuðborgarsvæðinu og í sumum greinum atvinnulífsins, hefur ekki síður sett svip sinn á efnahagslífið en einstök staðbundin vandamál í atvinnulífinu. Má reyndar ganga svo langt að segja, að umframeftirspurn eftir vinnuafli hafi ógnað því jafnvægi, sem náðst hefur í efnahagslífinu.

Ljóst er, að stjórnvöld geta ekki ein tryggt næga atvinnu og þann stöðugleika í efnahagslífi, sem er forsenda framfara og hagvaxtar. Til þess að það megi takast, þarf samvinnu þeirra aðila, sem mestu ráða um gang efnahagslífsins. Áætlunin, sem hér er lögð fram, er hugsuð sem grundvöllur slíks samstarfs.

Kaupmáttur — lífskjör.

Þegar öllu er á botninn hvolft, ráðast lífskjör almennings af þjóðartekjunum, sköpun raunverulegra verðmæta á þjóðarþúinu. Þess vegna er brýnast að einbeita kröftunum að því að auka þjóðartekjurnar. Eins og nú horfir eru litlar líkur á, að ytri skilyrði þjóðarbúsins

breytist landsmönnum í hag með svipuðum hætti og til dæmis í byrjun sjöunda áratugarins og einnig þess áttunda, sem skapaði forsendur fyrir örum hagvexti. Til þess að það gæti orðið, þyrfti annaðhvort stórauðinn sjávarafli eða mikla hækkun verðs á útfluttum sjávarafurðum. Að vísu mun sjávarafli að öllum líkindum fara vaxandi, en engar líkur eru á því, að afli verði á næstu árum aukinn umfram það, sem hann varð mestur á árunum 1980 og 1981. Ekki er því heldur spáð, að viðskiptakjör Íslendinga batni verulega. Lífskjörin verður því að bæta eftir öðrum leiðum, sem hvorki eru auðfundnar né auðfarnar.

Alhliða uppbygging atvinnu- og efnahagslífs er forsenda hagvaxtar við þær aðstæður, sem nú ríkja í íslenskum þjóðarbúskap. Þetta er langtímaverkefni, sem krefst þolinmæði og þrautseigju. Með hóflegri bjartsýni um árangur aðgerða til að auka þjóðarframleiðslu, einkum útflutningsframleiðslu, og sé jafnframt gert ráð fyrir viðunandi stöðugleika í efnahagslífinu og að ekki komi til alvarlegra ytri áfalla, má reikna með, að þjóðarframleiðsla aukist á næstu árum, um 2% á ári til jafnaðar. Þessi aukning gæti nægt til að stöðva vöxt erlendra skulda, án þess að lífskjör rýrnuðu. Takist hins vegar ekki að viðhalda sémilegu jafnvægi í efnahagslífinu, er hætt við, að ráðstafanir til að auka þjóðartekjurnar færu til ónýtis, sem leiddi óhjákvæmilega til rýrnunar lífskjara almennings á næstu árum.

Ríkisstjórnin mun gera það sem mögulegt er til að varðveita lífskjörin. Áætlun ríkisstjórnarinnar byggist á því, að þjóðarútgjöld á mann haldist óbreytt, en það felur í sér 1% árlega aukningu þjóðarútgjalda í heild. Með tilliti til horfanna í fjárfestingarmálum á næsta ári og þess aðhalds að útgjöldum ríkisins, sem í fjárlagafrumvarpinu felst, gæti þetta veitt svigrúm til 1½% aukningar einkaneyslu 1986.

Þótt með þessu sé ekki beinlínis sett markmið um kaupmátt ráðstöfunartekna heimilanna eða vöxt einkaneyslu á næstu árum, eru þessum stærðum þannig sett ákveðin takmörk, sem einnig tengjast því, að þörf er fyrir fjárfestingu og sparnað til að tryggja hagvöxt í framtíðinni.

Áframhaldandi hjöðnun verðbólgu.

Verðbólguþróun undanfarinna ára og áratuga hefur verið hemill á hagvöxtinn, bæði vegna þess að hún dró úr frjálsum sparnaði innanlands, meðan raunvextir voru neikvæðir, og eins brenglaði hún undirstöðu ákvarðana um fjárfestingar landsmanna. Ein af meginforsendum varanlegs árangurs í efnahagsmálum er því sú, að það takist að ýta verðbólgu áfram niður á við. Í ár eru horfur á, að verðbólgan verði um 30% frá upphafi til loka árs. Árshraði verðbreytinga er hins vegar talinn verða um 20% í árslok. Enda þótt þau markmið, sem að var stefnt í þessu efni, hafi ekki náðst að fullu, eru þetta mikil umskipti til hins betra frá því að glímt var við þriggja tölustafa verðbólgu fyrir tveimur árum.

Enn þarf þó að stíga ákveðin skref til lækkunar verðbólgu. Við ríkjandi aðstæður virðist varla unnt að ganga lengra en stefna að því, að verðbreytingar verði ekki meiri en 12—14% frá upphafi til loka næsta árs og árshraði þeirra verði innan við 10% í árslok 1986. Til samanburðar eru spár alþjóðastofnana um verðbreytingar yfirleitt á bilinu 4—6% fyrir iðnríkin á næsta ári. Í Evrópuríkjum innan OECD er til dæmis spáð um 5% verðbólgu og líkar spár eru gerðar fyrir 2—3 næstu ár í flestum þessara ríkja. Bandaríkin, Japan og V-Pýskaland búa þó við minni verðbólgu og eru spárnar þar yfirleitt neðan við 4% á ári. Ef takast á að koma á festu í efnahags- og gengismálum hér á landi, þarf enn verulegt átak til þess að komast niður á það verðbólguþig, sem ríkir í helstu viðskiptalöndum okkar.

Samkvæmt síðustu spám er talið, að verðlag hér á landi í lok þessa árs verði um 13% hærra en meðalverðlag ársins, og hefur þá verið reiknað með 1—2% hækkun innflutningsverðlags á sama tíma. Rétt er þó að benda á, að miklar breytingar hafa orðið á gengi

erlendra gjaldmiðla á alþjóðagjaldeyrismarkaði að undanfögnu, þannig að Evrópumyntir hafa hækkað og þar með innflutningsverðlag. Nokkrar líkur eru taldar á því, að þessi þróun haldi áfram. Spár um verðbólgu í helstu viðskiptalöndum okkar fela í sér 2—3% hækkun verðlags frá næstu áramótum fram til miðs næsta árs. Í fjárlagafrumvarpinu eru enn fremur tillögur um breytingar á óbeinum sköttum, sem valdið gætu um 1½% verðhækkun á fyrstu mánuðum ársins 1986. Meðal annars með tilliti til þessara atriða verður hér reiknað með því, að meðalverðlag ársins 1986 verði 20% herra en meðalverðlag ársins 1985.

Stefna ríkisstjórnarinnar í gengis-, launa- og verðlagsmálum mun taka mið af þessum horfum. Ríkisfjármálum og peningamálum mun verða beitt að því marki að tryggja áframhaldandi hjöðnun verðbólgu.

Þær hugmyndir um verðlagsþróun á næsta ári, sem hér eru settar fram, eru ekki hugsaðar sem forspá eða forskrift fyrir ákvarðanir einstakra aðila eða hagsmunasamtaka á næsta ári. Miklu fremur er hér reynt að leggja á það raunhæft mat, hvaða árangri megi ná í baráttunni við verðbólgu á næsta ári, ef samstaða næst um þau grundvallarmarkmið, sem lýst er í þessari þjóðhagsáætlun. Áætluninni er þannig fyrst og fremst ætlað að vera leiðarvísir stjórnvalda, peningastofnana og samtakanna á vinnumarkaðnum um markvissa stefnu í efnahagsmálum þjóðarinnar, sem miði að áframhaldandi uppbyggingu atvinnuveganna um land allt og hagkvæmri nýtingu á náttúruauðlindum landsins.

II. Stefna

Í upphafi kjörtímabilsins lýsti ríkisstjórnin því yfir, að hún mundi byggja efnahagsstefnu sína á raunhæfri —og sem stöðugastri— gengisskráningu og aðhaldssamri peninga- og fjármála-stjórn. Almennar aðgerðir skyldu þannig móta umgjörð fyrir efnahagsstarfsemina. Jafnframt er það höfuðatriði í stefnu stjórnarinnar, að einstaklingar, fyrirtæki og samtök þeirra hafi sem mest frelsi til ákvarðana um eigin hag og beri jafnframt ábyrgð á eigin ákvörðunum. Í samræmi við þetta voru lagaákvæðin um bann við verðtryggingu launa, sem giltu til maíloka 1985, og almenn ákvæði laga nr. 13/1979, um verðtryggingu launa, numin úr gildi á síðastliðnu vori. Þannig var horfið frá stjórnarháttum, sem byggðust á fortölum og beinum afskiptum af atvinnulífi og vinnumarkaðsmálum, að hagstjórn, sem treystir á almenna jafnvægisstjórn og frjálsari verðmyndun. Efnahagsstefnan þarf einnig að skapa svigrúm fyrir og örva nýsköpun í íslensku atvinnulífi, þar sem arðsemi ráði fjárfestingu.

Ríkisstjórnin ítrekar nú þessi undirstöðuatriði og mun áfram haga stjórn efnahagsmála á næsta og næstu árum í samræmi við þau, þannig að stefnt sé að þeim markmiðum, sem lýst var hér að framan.

Ríkisfjármál.

Hallalaus ríkisbúskapur á grundvelli aðhalds í útgjöldum og án óhóflegrar skattheimtu er mikilvæg forsenda jafnvægisbúskapar í efnahagsmálum. Þegar ríkisstjórnin kom til valda, var staða ríkissjóðs afar slæm og varð því verulegur halli á rekstri hans árið 1983. Árið 1984 tókst hins vegar að koma á betra jafnvægi í ríkisfjármálum og varð þá nokkur rekstrarafgangur á ríkissjóði.

Horfur eru á, að afkoma ríkissjóðs á árinu 1985 verði lakari en að var stefnt með fjárlögum ársins. Brýnt er því að taka þegar í taumana, hamla gegn útgjöldum og tryggja eftir föngum hallalausan ríkisbúskap. Að þessum vanda er ráðist í fjárlagafrumvarpi fyrir

árið 1986, en í frumvarpinu felst, að ríkissjóður verður sem næst hallalaus og ríkisfjármálum beitt sem lið í heildarstefnu ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum.

Nánari grein er gerð fyrir stefnunni í ríkisfjármálum í greinargerð fjárlagafrumvarpsins, en nokkur atriði skulu ítrekuð hér:

1. Erlendar lántökur ríkissjóðs og annarra opinberra aðila fara ekki fram úr afborgunum af erlendum og gengisbundnum lánnum. Skuldasöfnun ríkisins er því stöðvuð.
2. Ríkissjóður verður sem næst án rekstrarhalla árið 1986.
3. Hlutfall ríkisútgjalda af þjóðarframleiðslu hækkar ekki árið 1986 og lækkar raunar, ef vaxtagjöld eru frátalin.
4. Annar áfangi lækkunar tekjuskatts af almennum launatekjum kemur til framkvæmda, með því að tekjuskattur einstaklinga verður lækkaður um 400 milljónir króna miðað við núverandi álagningu. Á móti kemur skattlagning eyðslu og jafnframt verður tollskrá og vörugjaldsálagning einfölduð og samræmi aukið í álagningu óbeinna skatta.

Ríkisfjármálastefnan fyrir 1986 einkennist af þeim skorðum, sem hér er lýst.

Gengi.

Ríkisstjórnin hyggst fylgja sömu stefnu í gengismálum og að undanfögnu, þ. e. stefnt verður að sem mestum stöðugleika. Ljóst er, að þróun gengis og verðlags á þessu ári hefur falið í sér strangt aðhald að íslenskum atvinnuvegum, sem í sumum greinum hefur þrengt hag fyrirtækjanna. Að nokkru hefur þetta orðið vegna breytinga á gengi erlendra gjaldmiðla, sem Íslendingar fá engu um ráðið en verða að laga sig að, hvort sem þeim líkar betur eða verr. Undanlátssöm gengisstefna færir hins vegar atvinnuvegunum engar varanlegar úrbætur. Gengisstefnan verður því óbreytt. Þetta felur í sér, að raungengi krónunnar verður svipað á næsta ári og á síðari hluta þessa árs. Þó getur vitaskuld þurft að endurskoða þessa stefnu, ef óvæntar breytingar verða á ytri skilyrðum þjóðarbúsins, ekki síst ef verulegar breytingar verða á gengi erlendra gjaldmiðla á alþjóðagjaldeyrismarkaði.

Vextir og útlán bankanna.

Brýnt er að veita aðhald almennri eftirspurn til að árangur náist í hjöðnun verðbólgu og bættum viðskiptajöfnuði við útlönd. Í þessu sambandi skiptir stefnan í peningamálum miklu máli, ásamt aðhaldi í erlendum lántökum og ríkisfjármálum. Stefnt er að því, að raunvextir almennra útlána bankanna verði hóflega jákvæðir, þ. e. á bilinu 3—5%. Vaxtastigið verður þó að mótast af aðstæðum og kunna hærri vextir að verða óhjákvæmilegir.

Í fyrra komst á nokkurt vaxtafrelsi banka og sparisjóða. Um næstu áramót, er lög um viðskiptabanka og sparisjóði ganga í gildi, verða ákvarðanir um vexti við þessar stofnanir í þeirra höndum. Innan skamms verður lagt fram frumvarp að nýjum lögum um Seðlabanka, þar sem þessi stefna er staðfest. Þá er unnið að frumvarpi um breytingu laga nr. 58/1960, um bann við okri, og frumvarpi um dráttarvexti, þar sem mið er tekið af breyttum aðstæðum í vaxtamálum. Breytingar í vaxtamálum eru liður í áformum stjórnvalda um að veita aðhald. Ljóst er, að Seðlabankinn mun aðeins hafa óbein áhrif á vextina, meðal annars með viðskiptum sínum á verðbréfaþingi, sem tekur til starfa innan skamms.

Haldið verður áfram að veita bönkum og sparisjóðum þannig aðhald, að útlánaaukning þeirra verði hófleg. Þessar stofnanir fara með meginhlutverk í lánamiðlun og lausafjármyndun í landinu, þótt ljóst sé, að lánsfjármíðlun fer nú í vaxandi mæli fram utan þeirra.

Stjórn fiskveiða.

Fiskveiðistefnan er ein mikilvægasta forsenda þjóðhagsáætlunar ríkisstjórnarinnar. Sjávarútvegsráðherra hefur lagt fram drög að frumvarpi til laga um stjórn fiskveiða árin 1986—

1988. Í því felst, að Alþingi taki ákvarðanir um meginatriði fiskveiðistefnunnar. Lagt er til, að veiðar úr öllum helstu nytjastofnum verði áfram háðar takmörkunum, en veiðileyfin miðist við rýmri mörk en síðustu tvö árin. Í tillögunum felst, að sjávarafli Íslendinga gæti aukist um 4—5% árið 1986 og um svipað hlutfall næstu tvö ár, án þess að gengið sé of nærri helstu nytjastofnunum. Þessa áætlun þarf vitaskuld að endurskoða árlega. Jafnframt felur frumvarpið í sér rýmri möguleika þeirra, sem útveginn stunda, til þess að velja milli aflamarks og sóknarmarks við stjórn veiðanna. Þá er lagt til, að þeir, sem velja sóknarmark, fái að njóta eigin aflareynslu á þessu og næstu tveimur árum við úthlutun aflakvóta á næstu þremur árum, en séu ekki bundnir af aflabrögðum á árunum 1981 til 1983. Til þess að þetta sé unnt, þurfa reglurnar að gilda til lengri tíma en eins árs í senn. Allt horfir þetta til þess að auka aflamöguleika, en áfram verður þó nauðsynlegt að stjórna veiðunum með ákveðnu aðhaldi að heildarafla. Það er meðal annars aðhaldssamri fiskveiðistefnu síðustu árin að þakka, að nú er bjartara fram undan í sjávarútvegi.

Á vettvangi sjávarútvegsins er nú unnið að því að semja tillögur til þess að einfalda og minnka umsvif sjóðakerfis sjávarútvegsins og einnig að auka sveigjanleika við ákvörðun fiskverðs. Hvort tveggja mun þegar til lengdar lætur auka hagkvæmni í rekstri sjávarútvegsins, og þar með tekjur þeirra, sem við hann vinna.

Verðlags- og launamál.

Stefnan í verðlags- og launamálum tekur í höfuðatriðum mið af þeim markmiðum, sem ríkisstjórnin hefur sett útgjöldum þjóðarbúsins, og nauðsyn þess að áfram dragi úr verðbólgu. Megináhersla verður því lögð á að ná sem mestum árangri í baráttunni við verðbólgu án þess að raska þeim grundvallarmarkmiðum, sem lýst er í þessari þjóðhagsáætlun. Í því efni er þó ljóst, að ráðstafanir stjórnvalda geta ekki einar sér tryggt árangur, heldur skipta ákvarðanir einstaklinga, félagar og hagsmunasamtaka, svo og vitaskuld ytri skilyrði þjóðarbúsins, ekki síður máli. Ríkisstjórnin mun því kappkosta að hafa sem best samstarf við þá aðila efnahagslífsins, sem sameiginlega geta tryggt árangur í glímunni við verðbólguna.

Ef samstaða tekst í almennum atriðum um þau grundvallarmarkmið í efnahagsmálum, sem hér hefur verið lýst, telur ríkisstjórnin að koma megi verðbólgu niður í 12—14% frá upphafi til loka næsta árs og að árshraði verðbreytinga verði innan við 10% í árslok 1986. Ríkisstjórnin mun gera það, sem í hennar valdi stendur, til að ná þessum árangri.

Eins og áður hefur komið fram, felur efnahagsstefna ríkisstjórnarinnar í sér svigrúm til 1% árlegrar aukningar þjóðarútgjalda á næstu árum. Samkvæmt þessari stefnu haldast þjóðarútgjöld á mann því óbreytt á árinu 1986. Vegna aðhalds að samneyslu og fjárfestingu er svigrúm til aukningar einkaneyslu heldur meira. Gert er ráð fyrir því, að einkaneysla geti vaxið um 1½% á næsta ári. Kaupmáttur ráðstöfunartekna heimilanna gæti aukist heldur meira, enda væri þá gert ráð fyrir auknum sparnaði á næsta ári.

Nýsköpun í atvinnulífinu.

Ein mikilvægasta forsenda nýsköpunar í atvinnulífinu er almennt jafnvægi í efnahagsmálum. Takist ekki að tryggja viðunandi jafnvægi í efnahagslífinu, er hætt við, að kraftar atvinnulífsins beinist fyrst og fremst að verkefnum líðandi stundar en ekki framtíðaruppbyggingu atvinnustarfsmínnar. Ríkisstjórnin leggur því höfuðáherslu á að skapa stöðug starfsskilyrði með fastmótadri peninga- og fjármálastjórn. En að auki hefur verið gripið til margvíslegra aðgerða með það sérstaklega fyrir augum að örva nýsköpun og fleiri eru í undirbúningi. Verður hér í stuttu máli gerð grein fyrir ráðstöfunum þessum.

Á síðasta þingi voru gerðar veigamiklar breytingar á fjárfestingarlánakerfinu. Framkvæmdastofnun var lögð niður og sett á fót sjálfstæð byggðastofnun, sem stuðla skal að

jafnvægi í byggð landsins. Þróunarfélagi Íslands h. f. er ætlað að beita sér fyrir nýsköpun í atvinnulífínu með því að leggja fram áhættufé til að hrinda í framkvæmd góðum hugmyndum. Stofnlánasjóðir atvinnuveganna hafa fengið sérstakt fjármagn til útlána vegna nýsköpunar í viðkomandi atvinnuvegum. Ennfremur hafa verið veittir sérstakir styrkir til rannsóknar- og þróunarverkefna, sem leitt geta til arðbærra nýjunga í atvinnulífi og framleiðslu. Þrátt fyrir mikla áherslu á stöðvun skuldasöfnunar erlendis munu arðvænleg verkefni á sviði nýsköpunar njóta forgangs að erlendu lánsfé. Má í því sambandi minna á, að vöxtur erlendra skulda ríkisins hefur verið stöðvaður, en í lánsfjáráætlun er gert ráð fyrir rýmri heimildum til erlendar lántöku fyrir atvinnuvegina. Allar miða þessar breytingar að því að beina fjárfestingu í arðbærar framkvæmdir og að gerð verði skarpari skil en áður milli viðskiptalegs hlutverks lánastofnana og stuðningsaðgerða af opinberri hálfu á grundvelli byggðastefnu.

Hér er eingöngu um upphaf að ræða —upphaf að nýrri sókn til framfara, sem byggist á nýsköpun í öllum greinum atvinnulífsins, jafnt í vöruframleiðslu sem þjónustugreinum. Nokkrar greinar má sérstaklega nefna, sem miklar vonir eru bundnar við, s. s. fiskeldi, loðdýrarækt, rafeindaiðnað, hugbúnaðargerð fyrir tölvur og líftækni. Það er mikilvægt, að fjárfestingarlánakerfið sé opið fyrir nýjungum í þessum og öðrum greinum og mun ríkisstjórnin beita sér fyrir því að svo verði.

Pótt ríkisstjórnin hafi beitt sér fyrir margvíslegum aðgerðum til að hvetja til nýsköpunar, er ljóst, að nýsköpun verður ekki knúin fram með stjórnvaldsaðgerðum einum. Frumkvæði og úrvinnsla hugmynda hlýtur fyrst og fremst að koma frá atvinnulífínu. Ríkisstjórnin vill hins vegar gera það, sem í hennar valdi stendur, til að greiða fyrir framförum í atvinnulífínu með því að stuðla að því, að almennar aðstæður — starfsskilyrði, aðgangur að lánsfé og áhættufé o. fl. — feli í sér sem mesta hvatningu til nýsköpunar.

III.

Framvinda 1985

Efnahagsframvindan það sem af er þessu ári hefur öðru fremur einkennst af vaxandi umsvifum og eftirspurn í þjóðfélaginu. Fyrir þessu eru ýmsar ástæður. Kjarasamningarnir í sumar fólu í sér meiri hækkun kauptaxta en áður var reiknað með. Jafnframt hefur gætt talsverðs launaskriðs. Fyrir vikið hefur kaupmáttur ráðstöfunartekna á þessu ári orðið talsvert meiri en gert var ráð fyrir í þjóðhagsspám fyrir á árinu. Á bak við þessa þróun má einnig greina halla á ríkisbúskapnum og áframhaldandi erlenda skuldasöfnun og þenslu innanlands. Afleiðingin er sú, að horfur í þróun ýmissa hagstærða á árinu hafa breyst nokkuð frá því í vor. Þannig er nú gert ráð fyrir meiri þjóðarútgjöldum og innflutningi en áður og jafnframt heldur meiri halla á viðskiptum við útlönd. Einnig hafa horfur vegna verðbólgu á árinu versnað frá því sem þær voru í vor. Verðbólga, þrálátur viðskiptahalli, ásamt skuldasöfnun erlendis, sem honum fylgir, og hægur hagvöxtur eru enn erfiðustu vandamálin, sem við er að glíma í íslenskum þjóðarbúskap.

Í þjóðhagsáætlun ríkisstjórnarinnar fyrir árið 1985, sem lögð var fram um líkt leyti í fyrra, var gert ráð fyrir því, að landsframleiðslan ykist um rösklega 2% á þessu ári. Jafnframt var því spáð, að þessum hagvexti fylgdi verulegur halli á viðskiptum við útlönd og þar af leiðandi auknar erlendar skuldir. Pótt aðstæður hafi þróast nokkuð á annan veg en gengið var út frá í forsendum síðustu þjóðhagsáætlunar, virðist þessi spá í meginatriðum ætla að rætast. Nýleg endurskoðun á þjóðhagsspá fyrir árið 1985 bendir til þess, að hagvöxtur, mældur sem breyting landsframleiðslu milli ára, verði um 2½% á þessu ári, en það er hálfu prósentustigi minna en árið 1984. Ennfremur er nú talið, að viðskiptahallinn á árinu muni

nema rúmlega 5 milljörðum króna, sem svarar til 4½% af landsframleiðslu. Að hluta verður þessi halli jafnaður með erlendum lánnum til langs tíma og munu því erlendar skuldir enn aukast á þessu ári. Hér á eftir verður farið nokkrum orðum um framvinduna það sem af er árinu og horfurnar til ársloka.

Tekjur og verðlag.

Síðustu verðlagsspár fyrir árið 1985 benda til þess, að framfærsluvísitalan muni hækka um 31—32% að meðaltali frá fyrra ári, en um 30% frá upphafi til loka árs. Þetta eru meiri verðhækkningar en reiknað var með í vor. Ársraði verðbólgunnar á grundvelli þriggja mánaða breytinga framfærsluvísitölunnar náði hámarki í febrúarmánuði síðastliðnum og var þá um 64%. Í júní var hann kominn niður í 25%, en tók síðan kipp í kjölfar kjarasamninganna í júní/júlí. Í árslok er gert ráð fyrir, að verðbólgan fari niður undir 20%.

Þróun verðlags 1980–1985.

Breytingar framfærsluvísitölu, %	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Frá fyrra ári	58,5	50,9	51,0	84,3	29,2	31½
Frá upphafi til loka árs . .	58,9	41,9	59,2	76,1	22,0	30½

Kjarasamningarnir, sem gerðir voru um mitt ár og gilda til næstu áramóta, fela í sér um 15% hækkun kauptaxta frá upphafi til loka samningstímans. Virðist því líklegt, að kauptaxtar hækki að meðaltali svipað og verðlag milli 1984 og 1985. Kaupmáttur ráðstöfunartekna er þó talinn verða mun hærri á þessu ári en hinu síðasta, eða sem nemur að minnsta kosti 4% á mann, og er sú áætlun bæði studd tölum um breytingar launagreiðslna það sem af er árinu og ýmsum vísbendingum um raunverulega útgjaldaþróun. Þessa kaupmáttaraukningu má bæði rekja til áhrifa launaskriðs og þeirrar lækkunar beinna skatta á einstaklinga, sem ákveðin var í síðustu fjárlögum.

Tekjuþróun 1980–1985.

Breytingar milli ára, %	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Kauptaxtar	50,8	48,8	50,4	49,5	19,3	31½
Ráðstöfunartekjur á mann	57,2	59,3	55,4	59,5	28,1	36½
Kaupmáttur kauptaxta . .	-3,5	-1,1	-2,3	-17,4	-7,7	0
Kaupmáttur ráðstöfunartekna á mann	0,6	5,8	0,9	-11,8	-0,7	4½

Þjóðarútgjöld.

Áhrifa kjarasamninganna frá því í sumar gætir einkum í aukningu einkaneysluútgjalda frá fyrra ári, og þar með meiri innflutningi. Upplýsingar um veltu ýmissa greina verslunar og þjónustu á fyrri helmingi ársins benda til að minnsta kosti 3—4% aukningar frá sömu mánuðum í fyrra og innheimta söluskatts það sem af er árinu bendir í sömu átt. Þessar vísbendingar styðja þær áætlanir um aukningu kaupmáttar ráðstöfunartekna, sem áður er getið. Meðal annars með hliðsjón af þessum upplýsingum og þeirri kaupmáttaraukningu, sem fólst í samningunum frá því í sumar, er því nú spáð, að einkaneysla í heild muni aukast um 4½% frá 1984, eða um 3½% á mann.

Nýlegar upplýsingar um samneysluútgjöld opinberra aðila, einkum ríkis, benda til talsvert meiri breytinga en áður var gert ráð fyrir. Þetta á sérstaklega við um laun, en þau

vega mjög þungt í samneyslunni. Með hliðsjón af þessu hefur samneysluspáin verið endurskoðuð, bæði hvað snertir magn- og verðbreytingar. Er nú gert ráð fyrir, að í heild muni samneysluútgjöld aukast um 3% að raunverulegu verðgildi frá 1984 í stað 1% í fyrri spám.

Framan af árinu var spáð nokkurri aukningu fjárfestingarútgjalda. Nú er hins vegar aðeins reiknað með lítils háttar aukningu, eða um ½% frá 1984. Þessi breyting á fjárfestingarspánni stafar að mestu af breyttum horfum í íbúðabyggingum, sem eru taldar geta dregist saman um allt að 10% frá fyrra ári. Opinberar framkvæmdir eru einnig taldar munu dragast saman um 8%, einkum vegna verulegs samdráttar í virkjunarframkvæmdum. Á móti vegur hins vegar tæplega 13% aukning í fjárfestingum atvinnuveganna.

Að öllu samanlögðu eru heildarútgjöld til neyslu og fjárfestingar talin munu aukast um 3—3½% á þessu ári, en að meðtöldum birgðabreytingum, að þessu sinni minnkun birgða, eru þjóðarútgjöld talin munu aukast um 2%.

Utanríkisviðskipti.

Talið er, að verðmæti sjávarafllans í heild gæti orðið um 3½% meira á þessu ári en 1984, reiknað á föstu verðlagi. Að vísu jókst heildarafllinn ekki fyrstu sex mánuði ársins frá sama tíma í fyrra, en hafa ber í huga, að í þeim aflatölum gætir mjög áhrifa sjómannaverkfalla. Það sem af er árinu hafa þorskveiðar gengið mun betur en í fyrra, en veiðar á öðrum botnfiski miður. Vitaskuld ríkir nokkur óvissa um loðnuveiðina á haustvertíð, en þó virðist ástæðulaust að ætla annað en að takist að veiða upp í kvótann fyrir áramót.

Aftur á móti virðist stefna í nokkurn samdrátt í ál- og kísiljárnframleiðslu á árinu. Einkum eru horfurnar dauflegar varðandi álið. Útflutningur almennrar iðnaðarvöru jókst hins vegar mjög á fyrri helmingi ársins miðað við sama tíma í fyrra, og er gert ráð fyrir, að hann aukist um 15% milli árána 1984 og 1985.

Samtals er því áætlað, að útflutningsframleiðslan geti aukist um tæplega 3% frá 1984. Meiri óvissa ríkir um aukningu útflutnings, ekki síst þar sem mjög hefur gengið á birgðir sjávarafurða að undanfögnu. Áhrifa þessa gætir mikið í útflutningstölum það sem af er árinu, og er aukningin mun meiri fyrstu átta mánuði ársins en spáð er fyrir árið allt. Hér er þó áfram reiknað með, að næstu mánuðina dragi nokkuð úr útflutningsaukningunni og að í heild muni útflutningur aukast um 5½% frá fyrra ári.

Fyrstu átta mánuði ársins jókst almennur vöruinnflutningur til landsins um 3—4% frá sama tíma í fyrra. Innflutningur fjárfestingarvöru jókst mun meira. Með hliðsjón af þeim horfum um þjóðarútgjöld á árinu, sem áður voru raktar, virðist ólíklegt, að úr innflutnings- eftirspurn dragi það sem eftir lifir árs. Er nú reiknað með, að í heild geti vöruinnflutningur aukist um 5½% frá árinu 1984.

Eftir því sem á árið hefur liðið, hafa horfur um viðskiptakjör heldur farið versnandi, þrátt fyrir nokkra verðhækkun á freðfiskmörkuðum. Veldur þar einkum gengislækkun dollarans, en einnig nokkur lækkun álverðs. Að öllu samanlögðu virðist þó líklegt, að á árinu öllu verði viðskiptakjörin óbreytt frá í fyrra. Að áli og kísiljárnú undanskildu, má hins vegar búast við, að viðskiptakjörin geti heldur batnað frá árinu 1984, ef til vill um 1%.

Þær horfur um útflutning og innflutning, sem hér hafa verið raktar, fela í sér nokkru meiri halla á vöruskiptum við útlönd en fyrri spár, eða 600 m. kr. í stað 400 m. kr. áður. Þetta stafar eingöngu af meiri breytingu neysluútgjalda en áður var spáð og þar með auknum almennum vöruinnflutningi. Þótt áfram sé spáð nokkrum afgangi á þjónustuviðskiptunum á árinu, virðist engu að síður ljóst, að í verulegan halla stefnir í viðskiptunum við útlönd, eða um 5,1 milljarð króna. Hallinn stafar ekki síst af miklum vaxtagreiðslum til útlönda, sem taldar eru munu nema um 5,8 milljörðum króna á árinu nettó, þrátt fyrir nokkra lækkun vaxta á alþjóðafjármagnsmarkaði að undanfögnu. Gert er ráð fyrir, að þessi

halli verði að hluta til jafnaður með löngum erlendum lánum og að þau muni því enn aukast á árinu. Einnig er líklegt, að hlutfall erlendra skulda af landsframleiðslu verði heldur hærra á þessu ári en í fyrra, eða nálægt 53%, en hlutfall greiðslubyrðar af útflutningstekjum nokkrum prósentustigum lægra, eða tæplega 21% samanborið við rúmlega 24% árið 1984.

Yfirlit þjóðhagsspár.

Þær áætlanir og spár, sem hér hafa verið raktar, benda til þess, að landsframleiðsla muni aukast um 2½% á þessu ári. Til samanburðar má nefna, að talið er, að landsframleiðslan hafi aukist um rúmlega 3% í fyrra. Þjóðarframleiðsla og þjóðartekjur munu hins vegar vaxa hægar en landsframleiðslan, eða rétt um 2% frá síðasta ári. Veldur þar einkum aukinn halli á vaxtajöfnuði gagnvart útlöndum.

Rétt er að vekja athygli á því, að þessi spá er meðal annars byggð á því, að fiskað verði að fullu upp í leyfilega aflakvóta og raunar talsvert meira, hvað þorskinn varðar, en á móti vegur minni afli af öðrum botnfiski. Þess virðist því naumast að vænta, að útflutningsframleiðslan fari að marki fram úr þessari spá. Aukin umsvif í landinu, umfram það sem hér er gert ráð fyrir, gætu því aðeins orðið fyrir tilstilli aukinnar þenslu innanlands, en því hlyti að fylgja enn aukinn viðskiptahalli og erlendar lántökur, og þar með þyngri vaxta- og skuldabyrði í framtíðinni. Raunar má segja, að þær breytingar, sem felast í þessari þjóðhagsspá, sýni glögggt áhrif aukinnar útgjaldþenslu, því að aukning landsframleiðslunnar, úr 2% samkvæmt síðustu spá í 2½% nú, stafar öll af meiri umsvifum innanlands en áður var spáð, en útflutningsframleiðsluspáin er á hinn bóginn óbreytt frá því, sem fram var sett á síðastliðnu sumri í Ágripi Þjóðhagsstofnunar úr þjóðarbúskapnum.

Peningamál.

Að undanfögnu hefur talsvert dregið úr útlánaaukningu innlánsstofnana. Að hluta stafar þetta af lítilli aukningu afurðalána, í kjölfar birgðaminnkunar í sjávarútvegi. Ennfremur má ætla, að samningar Seðlabankans við einstakar innlánsstofnanir um útlánaaðhald, sem einkum beinast að öðrum lánum en afurðalánum, eigi hér nokkurn hlut að máli. Önnur lán bankakerfisins, þ. e. lán Seðlabankans til ríkisins og erlend lán, sem bankar hafa endurlánað (önnur en afurðalán), hafa hins vegar aukist verulega að undanfögnu. Þannig óx skuld A-hluta ríkissjóðs við Seðlabanka um nær 2½ milljarð króna á 12 mánuðum til ágústloka og raunar kom sú aukning öll fram eftir síðustu áramót. Að undanfögnu hefur tólf mánaða aukning heildarútlána og annarra innlendra liða bankakerfisins numið um 40%.

Peningamagn og sparifé, að meðtöldum áætluðum áföllnum vöxtum, jókst um 50% á 12 mánuðum til ágústloka, samanborið við 32% næstu 12 mánuði á undan. Talið er, að aukningin verði um 45% frá upphafi til loka þessa árs, og að meðaltal peningamagns og sparifjár, að meðtöldum áföllnum vöxtum, svari til 30½% af landsframleiðslu, samanborið við 28½% árið 1984.

Próun útlána og innlána hefur þegar á heildina er litið verið innlánsstofnunum hagstæð að undanfögnu. Heildarinnlán hafa aukist um 22% frá ársbyrjun til ágústloka, en útlán um 16%. Lausafjárstaðan batnaði um nær 800 milljónir króna fyrstu átta mánuði þessa árs, en versnaði um 2,4 milljarða á sama tíma í fyrra. Umskiptin í stöðu innlánsstofnana eru í rauninni mun meiri, ef einnig er tekið tillit til þátta, sem ekki teljast til lausafjárstöðu, svo sem endurkaupa, innlánsbindingar o. fl. Heildarstaða innlánsstofnana gagnvart Seðlabanka, ásamt lausafjárstöðu við útlönd og (að frádregnum) erlendum lánum vegna afurðalána, batnaði um 3,1 milljarð króna fyrstu átta mánuði þessa árs, en versnaði um 2,4 milljarða króna á sama tímabili í fyrra.

Í maímánuði síðastliðnum voru vextir lækkaðir, þar sem búist var við áframhaldandi hjöðnun verðbólgu. Vaxtalækkunin var misjöfn, en að meðaltali voru vextir víxla, hlaupareikningslána og óverðtryggðra skuldabréfa þá um 3 prósentustigum lægri en þeir

höfðu verið mánuði fyrr. Með vaxandi verðbólgu hækkuðu vextirnir á ný í júlí og samræmdust þeim vöxtum, sem hæstir voru fyrir. Í ágústbyrjun voru meðalvextir fyrrnefndra útlána orðnir 1—2 prósentustigum hærrí en í maí. Þegar litið er á árið í heild, má ætla, að raunvextir óverðtryggðra útlána og innlána verði nokkru lægri en á síðasta ári.

Ljóst virðist, að þróun innlána skýrist að verulegu leyti af þeim hagstæðu ávöxtunarkjörum, sem innlánsstofnanir bjóða, og koma nú fram áhrif af jákvæðum raunvöxtum á ýmsum sparifjárinnistæðum síðustu missirin. Þá ber þess einnig að gæta, að aukningu innlána það sem af er þessu ári og í fyrra má að nokkru rekja til innlausnar spariskírteina ríkissjóðs umfram sölu nýrra bréfa svo og innlausnar happdrættisbréfa. Þótt nokkuð hafi miðað í átt til jafnvægis á peningamarkaði að undanförmu, verður stjórn peningamála ákaflega vandasöm á næstunni. Í því sambandi skiptir einnig miklu máli, hver verður framvinda ríkisfjármálanna.

Nokkrar peningastærðir 1981—1985.

	Breytingar frá upphafi til loka árs, %				
	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Innlán innlánsstofnana	69,9	59,7	80,2	33,8	45
Útlán innlánsstofnana	73,9	87,7	77,2	46,2	34
Innlendir liðir bankakerfisins	67,3	83,8	93,5	41,7	46
Peningamagn og sparifé (M3)	70,5	58,0	78,7	33,4	45
Peningamagn og almennt sparifé (M2) ..	74,5	47,4	73,7	50,6	.
Peningamagn (M1)	60,1	29,1	77,9	42,6	.
Seðlar og mynt í umferð	80,0	30,8	46,5	24,5	.
Grunnfé Seðlabankans	67,0	48,9	73,6	29,1	.
Lánskjaravísitalan	47,6	60,5	73,4	18,9	31
Vextir óverðtryggðra skuldabréfa	Ársmeðaltöl				
Ávöxtun	45,1	45,4	48,8	23,0	32,5
Raunvextir	-1,7	-9,4	-14,2	3,4	1,1

Ríkisfjármál.

Framvinda ríkisfjármála fyrri helming ársins var mun óhagstæðari en á sama tíma í fyrra. Þannig höfðu innheimtar tekjur ríkissjóðs hækkað um 26% frá sama tímabili í fyrra, en útgjöld um rúmlega 41%. Umtalsverður rekstrarhalli var því á ríkissjóði fyrri helming ársins, eða sem nam 15% af tekjum. Sömu mánuði í fyrra nam rekstrarhallinn hins vegar aðeins tæplega 2½% af tekjum. Mikil aukning útgjalda fyrri hluta ársins skýrist aðallega af tvennu. Annars vegar komu til á þessum tíma verulegar vaxtagreiðslur til Seðlabankans, óvenju-miklar greiðslur útflutningsbóta vegna landbúnaðarafurða og endurgreiðsla á söluskatti til sjávarútvegs, sem er nýr liður á fjárlögum. Hins vegar voru verulegar greiðslur úr ríkissjóði til Byggingarsjóðs ríkisins og Lánasjóðs íslenskra námsmanna umfram það, sem eðlilegt má telja, vegna þess hversu seint lánsfjárlög voru afgreidd. Þegar tekið hefur verið tillit til þessara tímabundnu skýringa, jafnast metin nokkuð milli ríkisútgjalda og tekna.

Nýleg endurskoðun á tekjuáætlun ríkissjóðs 1985 með hliðsjón af innheimtutölum fyrstu sjö til átta mánuði ársins, álagningu beinna skatta, breytingum á sköttum og nýjustu spám um veltu og verðlag bendir til þess, að tekjur muni fara um það bil 1,8 milljarða króna fram úr áætlun fjárlaga. Endurskoðun gjaldaáætlunar bendir til þess, að útgjöld ríkissjóðs muni fara mun meira fram úr fjárlagaáætlun. Síðustu áætlanir um afkomu ríkissjóðs á árinu 1985 gera því ráð fyrir, að hún verði talsvert lakari en fólst í fjárlögum ársins, sem meðal

annars má rekja til hækkunar launa og tengdra útgjalda umfram fyrri áætlanir. Fjárlögin 1985 gerðu ráð fyrir 700 milljóna króna rekstrarhalla á ríkissjóði, samanborið við 200 milljóna kr. afgang 1984. Nú virðist rekstrarhalli ríkissjóðs á þessu ári aftur á móti stefna í 1½–2 milljarða króna.

Óhagstæð þróun ríkisfjármála á árinu kemur meðal annars fram í því, að hlutfall ríkisútgjalda (A-hluti) af landsframleiðslu er nú talið hækka úr 25% 1984 í tæplega 26½% á þessu ári. Hlutfall tekna af landsframleiðslu er hins vegar talið lækka úr 25½% 1984 í 25%. Með öðrum orðum, skattheimta ríkisins hefur ekki haldið í við aukin útgjöld.

Hagur atvinnuvega.

Afkomuhorfur einstakra atvinnugreina á þessu ári eru enn í ýmsum greinum óljósar og verður að styðjast við áætlanir, sem eðli málsins samkvæmt hljóta að vera nokkurri óvissu háðar, bæði vegna kostnaðarbreytinga á árinu og breytinga á öðrum þáttum, sem varða afkomuna, til dæmis gengi, verð á erlendum mörkuðum o. fl. Þetta á ekki síst við um sjávarútveg.

Reiknað er með, að framleiðsla sjávarafurða aukist um tæplega 4% á þessu ári. Þetta er mun minni aukning en á síðasta ári, en þá ber að hafa í huga, að árið 1984 var veruleg loðnuveiði, sem var hins vegar lítil árið 1983. Fyrstu átta mánuði þessa árs er talið, að heildarframleiðsla sjávarafurða hafi aukist um 1–2% frá sama tíma í fyrra. Saltfiskframleiðsla hefur aukist mjög mikið á þessu ári, en freðfiskframleiðsla hins vegar dregist saman. Á móti samdrætti í freðfiskframleiðslu vegur hins vegar veruleg aukning í sölu ísfisks erlendis, svo og í sölu gámafisks beint á erlenda markaði.

Útflutningur sjávarafurða hefur á hinn bóginn verið mun meiri fyrstu átta mánuði ársins en svarar til framleiðslunnar. Veldur hér einkum mikil sala úr freðfiskbirgðum, en þær hafa minnkað um þriðjung frá áramótum.

Áætlanir um rekstrarafkomu sjávarútvegsins framan af þessu ári benda til þess, að botnfiskvinnslan hafi á heildina lítið verið rekin með lítils háttar hagnaði, eða sem nemur um 1½–2½% af tekjum. Staða frystingar virðist þó hafa verið sýnu lakari en afkoma söltunar. Í kjölfar launahækkana um og eftir mitt ár og gengislækkunar dollars hafa rekstrarskilyrðin versnað til muna, þrátt fyrir nokkra verðhækkun afurða á erlendum mörkuðum.

Afkoma botnfiskveiðanna hefur verið erfið það sem af er þessu ári þrátt fyrir aukinn afla. Mat á stöðu helstu útgerðargreina á miðju ári bendir til þess, að botnfiskeiðiflotinn í heild hafi verið rekinn með 5–6% tapi. Í þessu mati hefur þó hvorki verið tekið fullt tillit til vaxandi ísfisksölu flotans erlendis á árinu né aukinnar frystingar afla um borð í veiðiskipum, sem nokkuð mun hafa bætt stöðu útvegsins í heild.

Hvað aðrar greinar sjávarútvegsins varðar, þá má nefna, að staða loðnuveiða og -vinnslu er um þessar mundir mjög slæm. Hér veldur einkum stórfelld verðlækkun á loðnuafurðum frá síðasta ári. Að óbreyttu markaðsverði má því ætla, að hagur greinarinnar verði áfram mjög þröngur. Afkoma síldveiða og síldarvinnslu hefur einnig versnað frá því í fyrra í kjölfar talsverðrar verðlækkunar í sölusamningum á saltsíld við Sovétríkin í haust.

Varðandi aðrar útflutningsgreinar virðist ljóst, að framleiðsla á áli dregst saman á þessu ári. Ennfremur hefur álverð lækkað talsvert frá því í fyrra. Fjárhagsafkoma álverksmiðjunnar verður því án efa með lakara móti á þessu ári. Þá er einnig gert ráð fyrir nokkrum samdrætti í framleiðslu kísiljárns á þessu ári, auk þess sem afurðaverð hefur farið lækkanði, eftir því sem á árið hefur liðið. Afkoma járnblandiverksmiðjunnar verður því án efa þrengri en í fyrra og horfur á, að reksturinn standi í járnum.

Útflutningur almennrar iðnaðarvöru hefur aukist verulega það sem af er árinu og útlit fyrir, að hann geti aukist um allt að 15% frá síðasta ári. Afkoma þessara útflutningsgreina

gæti því í heild verið viðunandi, þótt hún sé misjöfn eftir greinum. Hér koma gengisbreytingar erlendis mjög við sögu.

Landbúnaðarframleiðslan er talin verða svipuð á þessu ári og í fyrra. Nýjar búgreinar setja í vaxandi mæli svip á landbúnaðinn og hefur vöxtur þeirra verið umtalsverður á undanförunum árum.

Vísbendingar um hag þeirra greina, sem framleiða fyrir innlandan markað, eru af skornum skammti. Tölur um söluskattsveltu á fyrri helmingi ársins benda þó til töluverðrar veltuaukningar, ef til vill um 4—5% frá fyrra ári. Með hliðsjón af þessu má ætla, að hagur þessara greina hafi heldur vænkast á árinu. Á hinn bóginn er ljóst, að blikur eru á lofti í byggingariðnaði, sem meðal annars má marka af minnkandi eftirspurn eftir byggingarefni. Er því talið líklegt, að lítils háttar samdráttur verði í þeirri grein á þessu ári. Afkoman gæti því hafa versnað á árinu.

Í flestum greinum verslunar virðist mega búast við auknum umsvifum í kjölfar aukinnar eftirspurnar innanlands. Vísbendingar um veltubreytingar fyrri helming ársins sýna nokkra aukningu umfram almennar verðlagsbreytingar. Þetta á einkum við um smásöluverslunina. Á hinn bóginn gætir talsverðs samdráttar í verslun með byggingarvörur og bíla. Þjónustugreinarnar skera sig nokkuð úr og er veltubreytingin þar mun meiri en í verslun og iðnaði.

Að öllu samanlögðu virðist því mega ætla, að hagur þeirra atvinnugreina, sem framleiða fyrir innlandan markað, sé viðunandi, þegar á heildina er litið, ef marka má þær vísbendingar um veltu á árinu, sem fyrir liggja. Sama má segja um afkomu útflutningsiðnaðar í heild. Í nokkrum greinum gætir þó verulegs samdráttar og afkoma þeirra verður því án efa lakari en í fyrra. Sjávarútvegsfyrirtækin virðast á hinn bóginn standa mun verr að vígi en aðrar atvinnugreinar, einkum útgerðarfyrirtækin.

Ljóst er, að þróun gengis og verðlags á þessu ári hefur falið í sér allstrangt aðhald að samkeppnisatvinnuvegum, sem í sumum greinum kann að hafa þrengt hag fyrirtækjanna. Samkeppnisstaða útflutningsgreina og þeirra greina, sem keppa við innflutning, hefur versnað nokkuð á þessu ári með hækkandi raungengi krónunnar. Ennfremur er ljóst, að áframhaldandi gengislækkun dollarans mun valda því, að staða þeirra útflutningsgreina, sem selja afurðir sínar í dollurum, veikist, en hagur hinna, sem selja á Evrópumarkaði, vænkast að sama skapi.

IV. Horfur 1986

Hér á eftir er lýst í megindrátum efnahagshorfum fyrir árið 1986 eins og þær eru nú metnar. Enn eru þó veigamikil atriði óráðin, sem skipta sköpum fyrir framvindu efnahagsmála á næstu missirum. Má þar nefna, að kjarasamningar þorra launþega gilda til ársloka 1985 og verðlags- og kaupmáttarhorfur eftir það eru því óráðnar. Einnig verður að leggja ríka áherslu á þá miklu óvissu, sem nú ríkir á erlendum gjaldeyrismörkuðum. Gengi bandaríkjadollars gagnvart ýmsum öðrum myntum, þar á meðal Evrópumyntum og japönsku yeni, hefur fallið snögglega að undanförunu. Á þessari stundu er óvíst, hvort framhald verður á þessari þróun á næstunni. Þar sem stór hluti útflutnings Íslendinga er seldur í dollurum, en innflutningurinn að mestu greiddur í öðrum myntum, getur mikil gengislækkun dollarans haft afdrifarík áhrif á viðskiptakjör Íslendinga, og þar með á afkomu þjóðarbúsins.

Stefna ríkisstjórnarinnar í fjármálum og peningamálum mun, eins og lýst er hér að framan, miða að því að koma á betra jafnvægi í efnahagsmálum. Árangurinn í þeim eignum ræðst einnig af áhrifum utan að, sem Íslendingar fá lítt við ráðið. Forsenda árangurs verður þó jafnan, að innanlands sé skilningur á þeim takmörkunum, sem ytri skilyrði setja þjóðarbúskap Íslendinga.

Mikilvægustu markmið efnahagsstefnunnar á næsta ári eru að stöðva skuldaförning erlendis, draga úr viðskiptahalla og minnka verðbólgu. Þessum markmiðum verður ekki náð nema með verulegu aðhaldi að þjóðarútgjöldum og aukinni útflutningsframleiðslu. Ríkisstjórnin hefur nú mótað fiskveiðistefnu næsta árs, þar sem stefnt verður að aukinni sjávarafurðaframleiðslu. Jafnframt hefur ríkisstjórnin ákveðið að stuðla að áframhaldandi nýsköpun í atvinnulífinu til þess að renna frekari stöðum undir aukna framleiðslu atvinnuveganna. Þjóðhagsáætlun ríkisstjórnarinnar fyrir næsta ár stefnir að þessum markmiðum.

Afli og útflutningsframleiðsla.

Á grundvelli þeirrar fiskveiðistefnu, sem ríkisstjórnin hefur mótað fyrir næsta ár, má ætla, að sjávarafurðaframleiðslan geti aukist um 4% árið 1986, sem er svipuð aukning og spáð er fyrir árið 1985. Hvað málmverin snertir, er gert ráð fyrir lítils háttar aukningu álframleiðslu á næsta ári, í kjölfar nokkurs samdráttar á þessu ári. Hins vegar er ekki talið ráðlegt að reikna með aukinni framleiðslu kísiljárns. Horfur um aðra útflutningsframleiðslu eru á þessari stundu nokkuð óvissar, en þó er hér gert ráð fyrir verulegri aukningu iðnaðarvöruframleiðslu til útflutnings.

Á þessum forsendum gæti heildarútflutningsframleiðslan aukist um 5% á næsta ári. Útflutningur kynni þó að aukast minna, þar sem á þessu ári er reiknað með, að gengið verði á birgðir, sérstaklega af sjávarvöru. Sé gert ráð fyrir óbreyttum birgðum á næsta ári, gæti vöruútflutningur aukist um 3% milli 1985 og 1986.

Sjávarvöruframleiðsla og vöruútflutningur alls 1975–1986.

Breytingar frá fyrri ári, %	Meðaltal 1975-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985	Áætlun-ríkisstj. 1986
Sjávarvöruframleiðsla ..	10,6	11,1	0,3	-15,2	-9,5	11,0	3½	4
Vöruútflutningur alls ...	10,1	9,0	-1,2	-17,1	11,5	3,7	5½	3

Þann fyrirvara verður að gera við útflutningsspána, að samkeppnisstaða útflutningsfyrirtækja hefur versnað á þessu ári með hækkandi raungengi krónunnar. Hér er ekki reiknað með því, að þessi þróun dragi úr framleiðslu, sem þó gæti verið nokkur hætta á.

Viðskiptakjör.

Viðskiptakjarapróun á næsta ári er að þessu sinni óvenju óviss, ekki síst vegna óstöðugleika í gengismálum á alþjóðavettvangi að undanfögnu. Með hliðsjón af þessu svo og af spám ýmissa alþjóðastofnana að undanfögnu virðist fremur mega reikna með áframhaldandi lækkun á gengi dollarans gagnvart öðrum gjaldmiðlum. Í þessu felst, að staða þeirra útflutningsgreina, sem selja afurðir sínar í dollurum, kann að veikjast, en hið gagnstæða getur orðið upp á teningnum í þeim greinum, sem selja í öðrum myntum. Erfitt er að meta, hver niðurstaðan af þessu verður. Við þetta bætist óvissa um áhrif tollabreytinga Evrópubandalagsins á sölu á saltfiski, sem gætu valdið verðlækkun árið 1986. Við þessar aðstæður virðist óvarlegt að reikna með hækkun á verði sjávarafurða í erlendri mynt á næsta ári og er því hér miðað við, að útflutningsverð á þeim verði til jafnaðar hið sama og á þessu ári.

Hvað verðlag á öðrum útflutningsafurðum snertir, má ef til vill gera ráð fyrir því, að það fylgi almennri verðþróun í utanríkisviðskiptum. Ennfremur eru horfur um verð á áli og kísiljárni frekar taldar benda til nokkurrar hækkunar. Innflutningsverð í erlendri mynt er jafnframt talið muni fylgja almennum verðbreytingum í alþjóðaviðskiptum.

Að öllu samanlögðu virðist því mega búast við, að viðskiptakjörin verði heldur lakari á næsta ári en spáð er fyrir þetta ár.

Verðlag.

Síðustu spár benda til þess, að framfærsluvísitalan muni hækka um 30% frá upphafi til loka þessa árs. Árshraði verðbreytinga í lok ársins er hins vegar talinn verða um 20%. Í þessum spám felst meðal annars, að í árslok muni verðlag almennt vera orðið 13% hærra en að meðaltali á þessu ári.

Sem fyrr segir, gilda kjarasamningar almennt til næstu áramóta. Tekjuhorfur á næsta ári eru því á þessari stundu óvissar og svipuðu máli gegnir um verðlagshorfur. Með hliðsjón af þegar þekktum verðbreytingartilfnum til næstu áramóta svo og spám alþjóðastofnana um 4–5% verðbólgu í helstu viðskiptalöndum Íslendinga á næsta ári virðist þó ljóst, að meðalbreyting verðlags hér á landi milli 1985 og 1986 verður naumast undir 20%.

Þjóðarútgjöld.

Sem fyrr segir, er það eitt af meginmarkmiðum ríkisstjórnarinnar, að þjóðarútgjöld á mann haldist óbreytt á næsta ári. Útgjaldaáform ríkisins eins og þau liggja fyrir í fjárlagafrumvarpi taka mið af þessu markmiði. Í ljósi þessa er nú reiknað með, að samneysluútgjöld á mann haldist óbreytt á næsta ári, en í því felst um 1% aukning í heild. Á hinn bóginn er gert ráð fyrir nokkrum samdrætti í fjárfestingum ríkisins, fimmta árið í röð, og gangi þessar áætlanir eftir munu fjárfestingar hins opinbera hafa minnkað um þriðjung að raungildi frá 1981. Munar þar mestu um verulegan samdrátt í raforkuframkvæmdum. Eftir um fjórðungs aukningu fjárfestingar í atvinnuvegunum undanfarin tvö ár er nú spáð 2–3% samdrætti á næsta ári, einkum vegna samdráttar í innflutningi skipa og flugvéla. Á móti vegur töluverð aukning á öðrum sviðum, t. d. í fiskeldi. Sem fyrr ríkir veruleg óvissa um fjárfestingu í íbúðabyggingum. Að svo stöddu er hér þó reiknað með svipuðum umsvifum og á þessu ári.

Að öllu samanlögðu er heildarfjárfesting talin geta dregist saman um 2½% á næsta ári, samanborið við spá um lítils háttar aukningu á þessu ári. Samkvæmt þessari spá hefði fjárfesting sem hlutfall af landsframleiðslu þá lækkað úr 25% í rúmlega 20% á síðustu fimm árum.

Sá þáttur þjóðarútgjalda, sem þyngst vegur, eru útgjöld heimilanna, einkaneyslan, en þau eru um 60% af heildarútgjöldum þjóðarinnar. Þar sem einkaneyslan ræðst að verulegu leyti af kaupmáttarstiginu á hverjum tíma, er ljóst, að horfur í þessum efnunum á næsta ári eru fremur óvissar. Með hliðsjón af stefnu ríkisstjórnarinnar, sem miðast við að halda þjóðarútgjöldum á mann óbreyttum á næsta ári, má þó segja, að markaður sé ákveðinn rammi, sem —að gefnum ofangreindum forsendum um fjárfestingarútgjöld og samneyslu— felur í sér 1–2% aukningu einkaneyslu í heild. Kaupmáttur ráðstöfunartekna heimilanna gæti þó aukist heldur meira, enda væri þá gert ráð fyrir auknum sparnaði á næsta ári.

Samkvæmt þessu næmi heildaraukning neyslu- og fjárfestingarútgjalda á næsta ári um ½%, en að meðtöldum birgðabreytingum fælist í þessu um 1% aukning þjóðarútgjalda í heild.

Þjóðarútgjöld 1975–1986.

Breytingar milli ára, %	Meðaltal 1975-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985	Áætlun ríkisstj. 1986
Einkaneysla	4,2	3,5	4,7	1,4	-8,3	3,0	4½	1½
Samneysla	4,7	4,0	7,2	5,5	5,5	0,0	3	1
Fjárfesting	-1,2	9,5	1,0	-0,5	-12,3	6,8	½	-2½
Þjóðarútgjöld, alls	2,3	5,7	4,7	2,8	-10,1	5,6	2	1

Utanríkisviðskipti.

Almennur vöruinnflutningur ræðst að verulegu leyti af þróun þjóðarútgjalda. Sé tekið mið af áætluðu gengi og innlendu verðlagi í lok þessa árs á grundvelli ríkjandi gengisstefnu, er ljóst, að raungengi íslensku krónunnar verður í árslok orðið talsvert hærra en á fyrri hluta ársins.

Gengisþróun 1980–1985.

% breytingar	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Meðalgengi						
Frá fyrra ári	38,6	33,8	57,5	82,8	16,6	26
Frá upphafi til loka árs	54,3	16,4	83,3	56,5	26,4	10½
Raungengi						
Frá fyrra ári	0	5,2	-6,9	-8,0	2,7	½
Frá upphafi til loka árs	-8,7	12,9	-13,9	1,1	-4,3	6½

Í þessu felst, að innflutningsverð hækkaði minna en almennt verðlag innanlands, þ.e. að innflutningur verði orðinn hlutfallslega „ódyrari“ en hann var, til dæmis í upphafi ársins. Slík breyting á verðhlutföllum, innlendri framleiðslu í óhag, leiðir óhjákvæmilega til meiri innflutningseftirspurnar en ella, um leið og staða útflutningsgreinanna veikist. Á framan- greindum forsendum má reikna með, að almennur vöruinnflutningur gæti aukist um allt að 2½% á næsta ári. Á móti vegur væntanlega mikill samdráttur sérstaks innflutnings, svo og sú breyting, sem er að verða á gengisafstöðu inn- og útflutningsmynta. Heildarvöruinnflutningur til landsins er þannig talinn munu aukast um 1% á næsta ári.

Vöruinnflutningur 1975–1986.

Breytingar milli ára, %	Meðaltal 1975-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985	Áætlun ríkisstj. 1986
	0,5	5,9	6,8	-3,1	-7,3	8,9	5,4	1

Með hliðsjón af þeim útflutningsspám, sem settar voru fram hér að framan, gæti vöruskiptahallinn minnkað, úr 600 m. kr. á þessu ári í 200 m. kr. á næsta ári¹⁾. Þjónustujöfnuðurinn, að vöxtum undanskildum, gæti ennfremur orðið heldur hagstæðari en á þessu ári, og er hér spáð um 1 900 m. kr. afgangi 1986, samanborið við 1 300 m. kr. afgang 1985. Á hinn bóginn verður vaxtajöfnuðurinn áfram afar óhagstæður. Jafnvel þótt ekki sé gert ráð fyrir nýjum lántökum, má ætla, að nettóvaxtagreiðslur til útlanda á næsta ári geti numið tæplega 5% af landsframleiðslu, sem er heldur minna en spáð er fyrir þetta ár.

Viðskiptajöfnuðurinn í heild yrði því áfram mjög óhagstæður á næsta ári, eða sem nemur um 3½% af landsframleiðslu, samanborið við 4½% í spá fyrir árið 1985.

Viðskiptajöfnuður 1975–1986.

	Meðaltal 1975-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985	Áætlun ríkisstj. 1986
% af VLF	-2,1	-2,0	-4,3	-8,4	-2,0	-5,1	-4½	-3½
% af VPF	-2,9	-2,1	-4,4	-8,8	-2,1	-5,4	-5	-3½

1) Allar fjárhæðir fyrir árið 1986 eru miðaðar við áætlað verðlag í lok ársins 1985, þ. e. fjárlagafrumvarpsverðlag.

Niðurstaða þjóðhagsáætlunar 1986.

Þær áætlanir, sem hér hafa verið settar fram, um efnahagshorfur á næsta ári, benda til þess, að landsframleiðsla geti aukist um 2%, eða heldur minna en á þessu ári.

Hagvöxtur 1975–1986.

Breytingar milli ára, %	Meðaltal 1975-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985	Áætlun ríkisstj. 1986
Landsframleiðsla	5,3	5,5	2,6	-0,3	-5,0	3,1	2½	2
Þjóðarframleiðsla	4,9	5,4	2,1	-0,9	-5,7	2,5	2	1½

Sem fyrr segir er þessi áætlun reist á frekar björtum forsendum um aukningu útflutningsframleiðslu, einkum sjávarvöruframleiðslu, og jafnframt að það takist að stilla þjóðarútgjöldum í hóf. Með öðrum orðum, að það svigrúm, sem aukin framleiðsla myndar, verði fyrst og fremst nýtt til þess að draga úr viðskiptahalla og koma þannig í veg fyrir frekari skuldasöfnun erlendis.

Ríkisstjórnin hefur sett sér það meginmarkmið í efnahagsmálum á næsta ári að stöðva skuldasöfnun erlendis. Þetta felur meðal annars í sér, að nýjar lántökur ríkisins erlendis takmarkist við afborganir af eldri lánunum. Á hinn bóginn er ljóst, að sá viðskiptahalli, sem fyrirsjáanlegur er, bæði á þessu ári og hinu næsta, verður ekki fjármagnaður nema með erlendum lántökum. Ef stöðva á vöxt erlendra skulda á næstu árum, þarf því að leggja áherslu á ráðstafanir til þess að örva útflutning og jafnframt hamla á móti þjóðarútgjöldum og innflutningi.

Í næsta kafla verður fjallað um hugsanlega þróun helstu þjóðhagsstærða næstu þrjú árin, sem einkum tekur mið af skuldastöðu þjóðarinnar út á við og greiðslubyrði af henni, að gefnum forsendum um vöxt útflutningstekna og vexti af erlendum lánunum. Lýsingin hér að framan er miðuð við þá þróun á árinu 1986, sem ríkisstjórnin telur eftir atvikum æskilegt að stefnt sé að. Hún felur hins vegar ekki í sér fullyrðingu um það, að þróunin verði sú, sem þar er lýst. Annars vegar geta breyttar ytri aðstæður gert aðra þróun óhjákvæmilega. Hins vegar er ljóst, að takist ekki að fylgja aðhaldsstefnu í þjóðarútgjöldum geta málin snúist til verri vegar. Hér á eftir er nokkuð vikið að þeirri hættu, sem í slíkri þróun gæti falist.

V.

Áætlun ríkisstjórnarinnar 1986–1987 og horfur 1988

Eins og fram kemur í fyrsta kafla telur ríkisstjórnin mikilvægt að móta heildarstefnu í efnahagsmálum til nokkurra ára vegna eðlis þeirra viðfangsefna, sem nú eru brýnust: Að auka þjóðartekjurnar og stöðva vöxt erlendra skulda. Þessi viðfangsefni eru þannig vaxin, að ekki er við því að búast, að breytt stefna beri fullan ávöxt á skömmum tíma heldur þarf samfellt starf í nokkur ár. Mikilvægur þáttur þessa máls er að tryggja nægilega samstöðu í þjóðfélaginu um þær aðgerðir, sem nauðsynlegar eru til þess að árangur náist. Af þessum sökum hefur ríkisstjórnin ákveðið að leggja nú fram stefnumótandi áætlun fyrir næstu tvö ár, sem í meginatriðum markar efnahagsstefnuna til loka kjörtímabilsins. Með hliðsjón af því, að hér er í reynd um langtímaverkefni að ræða, er einnig birt áætlun fyrir þriðja árið, sem sýnir niðurstöður miðað við, að þessari stefnu yrði fram haldið og áfram stefnt að því að ná jafnvægi í utanríkisviðskiptum.

Áætlunin stefnir að þeim meginmarkmiðum, sem fyrr var lýst: Að stöðva erlenda skuldaför og koma á betra jafnvægi í efnahagsmálum með því að draga úr viðskiptahalla og verðbólgu. Ef þetta á að takast, án þess að lífskjör almennings rýrni, verða þjóðartekjurnar að aukast. Ríkisstjórnin mun leggja megináherslu á það, að skapa skilyrði til alhliða uppbyggingar atvinnu- og efnahagslífs í landinu. Áætluninni er ætlað að sýna samhengi helstu þátta þjóðarbúskaparins, þ. e. þjóðartekna og -útgjalda —og þar með viðskiptajafnaðar við útlönd— í ljósi fyrrgreindra markmiða. Rétt er að leggja áherslu á það, að með áætluninni er því ekki haldið fram, að þróunin verði sú, sem hér er lýst, þar sem breyttar aðstæður, jafnt innanlands sem utan, geta gert aðra þróun óhjákvæmilega. Áætlun ríkisstjórnarinnar ber fyrst og fremst að skoða sem leiðarvísi og stefnumið fyrir þá aðila, sem mestu ráða um gang efnahagslífsins, fyrst og fremst stjórnvöld, peningastofnanir og aðila vinnumarkaðarins, sem geri þeim kleift að móta markvissa og raunhæfa efnahagsstefnu.

Áður en forsendum og niðurstöðum áætlunarinnar er lýst í nánari atriðum, er rétt að bregða upp mynd af skuldavandanum eins og hann blasir nú við og rekja í örfáum orðum aðdraganda hans.

Erlendar skuldir og greiðslubyrði hafa vaxið mjög á undanförunum árum. Á áttunda áratugnum þrefaldaðist raungildi skuldanna og á fyrri helmingi þessa áratugar jukust þær enn um nálægt 45%. Árið 1970 var hlutfall erlendra skulda af landsframleiðslu rúmlega 25%, árið 1980 30%, en á þessu ári er talið líklegt að það fari í tæplega 53%. Sömu sögu er að segja um hlutfall erlendra skulda af útflutningstekjum.

Þessar skuldatölur sýna erlend lán Íslendinga til lengri tíma en eins árs. Þótt þau séu langstærsti hluti skuldanna, er ekki unnt að skilja við þetta yfirlit yfir erlendar skuldir án þess að gera einnig nokkra grein fyrir skammtímalánum og gjaldeyriseign þjóðarinnar, því að þessir liðir geta haft veruleg áhrif á skuldastöðuna frá einu ári til annars. Þess vegna getur verið misvísandi að horfa eingöngu á langtímalánin, þegar staða þjóðarbúsins út á við er metin. Á síðustu tveimur árum hefur gætt tilhneigingar í þá átt að taka meira fé að láni til skamms tíma, meðal annars vegna breytingar á tilhögun afurðalánakerfisins. Að þessu atriði þarf að huga, þegar markmið eru sett um erlendar lántökur.

Erlendar skuldir 1970–1985.

	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Erlend lán til lengri tíma en eins árs								
1. Vísitölur 1980=100	33	71	100	109	125	134	143	145
2. % af útflutningstekjum	52,0	78,8	79,5	84,8	114,2	117,1	122,5	123
3. % af VLF	25,3	32,7	30,0	31,4	40,4	51,3	52,2	53
4. Mismunur á stuttum lánnum og ógreiddum útflutningi, % af VLF	.	.	-2,1	-1,9	-3,3	-2,0	-3,3	-7
5. Gjaldeyrisstaðan, % af VLF	.	.	4,5	6,1	3,0	3,6	2,2	5
6. Nettóstaða (3.-4.-5.), % af VLF	.	.	27,4	27,2	40,7	49,7	53,3	55

Skuldasöfnunina má rekja til langvarandi viðskiptahalla, sem ekki verður jafnaður með öðrum hætti en lántökum erlendis. Að baki viðskiptahallans liggja hins vegar ýmsir samverkandi þættir. Áttundi áratugurinn einkenndist af mikilli þenslu hér á landi, jafnt í neyslu sem fjárfestingum. Þessu fylgdi mikill innflutningur. Ráðist var í miklar orkuframkvæmdir jafnframt því sem fiskiskipastóllinn var að stórum hluta endurnýjaður. Á síðustu árum hefur mjög dregið úr þessum sérstöku framkvæmdum, en aflabrestur, versnandi viðskiptakjör og síðast en ekki síst miklar vaxtagreiðslur af erlendum lánnum á síðustu árum, meðal annars vegna mjög hárra vaxta á alþjóðlegum fjármagnsmörkuðum, hafa valdið mestu um viðskiptahallann.

Viðskiptajöfnuður og erlendar lántökur 1970–1985.

	Meðaltal 1970-1979	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Viðskiptajöfnuður, % af VLF	-3,6	-2,0	-4,3	-8,4	-2,0	-5,1	-4½
Erlend lán, nettó, % af VLF	3,9	2,9	3,4	4,2	4,7	5,2	2½

Á fyrri hluta áttunda áratugarins voru raunvextir af erlendum lánnum Íslendinga oft og tíðum neikvæðir. Upp úr 1975, þegar saman fór hjöðnun verðbólgu í umheiminum og hækkandi nafnvextir, snerist dæmið við og raunvextir urðu jákvæðir, á síðustu árum raunar svo að um munaði.

Vextir af erlendum lánnum Íslendinga og verðbólga í iðnríkjunum 1975–1985.

	1975	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Alþjóðleg verðbólga (meðaltal OECD)	10,5	9,9	9,0	8,0	5,9	4,7	4
Nafnvextir af erlendum lánnum	8,0	10,6	12,3	11,8	9,9	10,4	9½
Raunvextir af erlendum lánnum	-2,5	0,7	3,3	3,8	4,0	5,7	5½

Auk þess sem vaxtagreiðslur af erlendum lánnum valda miklu um viðskiptahallann, vega þær þungt í greiðslubyrði. Greiðslubyrðin er þó ekki einhlítur mælikvarði á þann kostnað, sem hlýst af erlendu skuldunum, því að hún er að stærstum hluta afborgun, sem oftast er unnt að greiða með nýjum erlendum lánnum, án þess að skuldastaðan gagnvart útlöndum breytist. Reynist hins vegar erfitt að afla nýrra lána, er greiðslubyrðin vísbending um þann

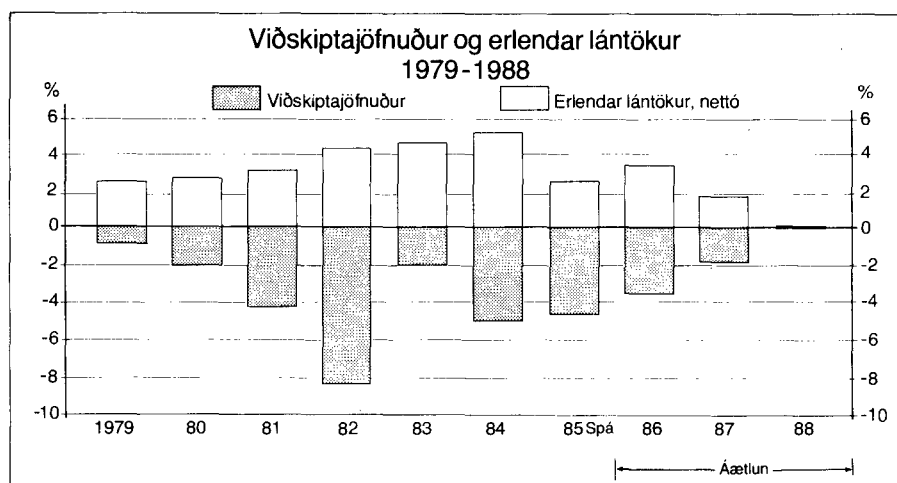
vanda, sem þjóðarþúið hefur lent í. Raungildi vaxtagreiðslnanna, þ.e. sá hluti þeirra, sem eftir er, þegar tekið hefur verið tillit til áhrifa verðbólgu á höfuðstól skuldanna, er sá mælikvarði sem næst kemst því að mæla raunverulegan kostnað af erlendu skuldunum. Miklar erlendar skuldir og háir raunvextir valda því, að raunvaxtabyrði er nú þyngri en nokkru sinni fyrr og skerðir hún þjóðartekjurnar í umtalsverðum mæli.

Greiðslubyrði 1975—1985.

% af útflutningstekjum	1975	1980	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Vaxtagreiðslur	6,2	7,6	9,3	11,8	10,8	12,3	11½
Afborganir	7,9	6,5	7,1	9,4	9,8	12,0	9½
Greiðslubyrði	14,2	14,1	16,4	21,2	20,6	24,3	21
Raunvaxtabyrði	-1,9	0,5	2,5	3,7	4,4	6,7	6

Fremur eru taldar líkur á því, að vextir fari heldur lækkandi á alþjóðlegum fjármagnsmarkaði á næstu árum og kæmi það Íslendingum til góða. Litlar líkur eru þó á, að raunvextir í heiminum verði jafnlágir á næstu árum og var á fyrri helmingi áttunda áratugarins. Um þessar mundir ríkir hins vegar mikil óvissa um þróun vaxta og gengis ýmissa gjaldmiðla, einkum bandaríkjadollars. Því er nauðsynlegt að huga að fleiru en heildarfjárhæð skuldanna, þar sem samsetning þeirra, bæði hvað varðar gjaldmiðla og vaxtakjör, getur ráðið miklu um það, hvernig skuldastaða og greiðslubyrði þróast.

Það er meginatriði í stefnu ríkisstjórnarinnar, að vöxtur erlendra skulda verði stöðvaður. Í þessu felst, að koma verður á jafnvægi í viðskiptunum við útlönd, þannig að ekki verði stofnað til nýrra skulda erlendis umfram það, sem þarf til að greiða afborganir af eldri lánunum. Vegna hins mikla halla, sem nú er á viðskiptunum við útlönd, er ólíklegt, að þessu marki verði náð á næstu tveimur árum, en áætlun ríkisstjórnarinnar miðar að því, að jöfnuður geti náðst í viðskiptunum við útlönd árið 1988, verði þessari stefnumótun fylgt allan þann tíma.

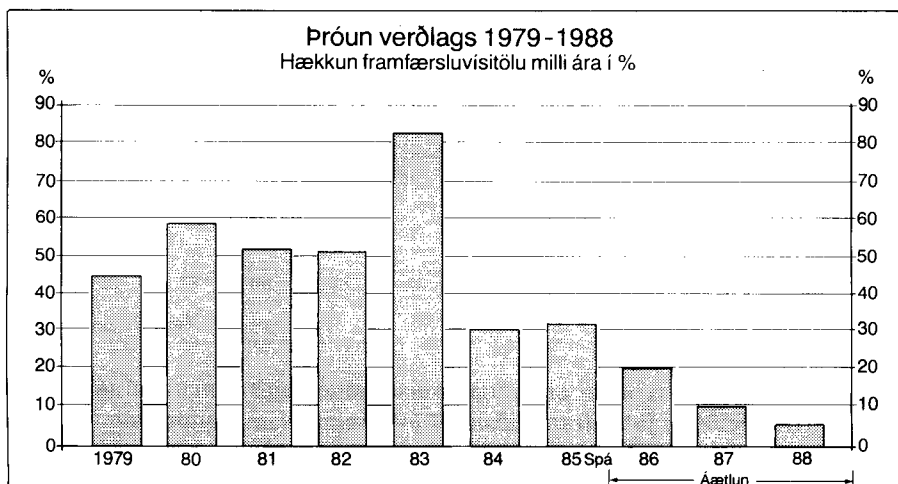

Meginforsendur áætlunarinnar eru annars vegar hófleg bjartsýni um árangur aðgerða til að auka þjóðarframleiðslu, jafnt framleiðslu til útflutnings sem framleiðslu fyrir innlendan markað, og hins vegar að það takist að stilla þjóðarútgjöldunum í hóf. Að öðrum kosti er hætt við, að skuldastaðan gagnvart útlöndum fari úr böndunum.

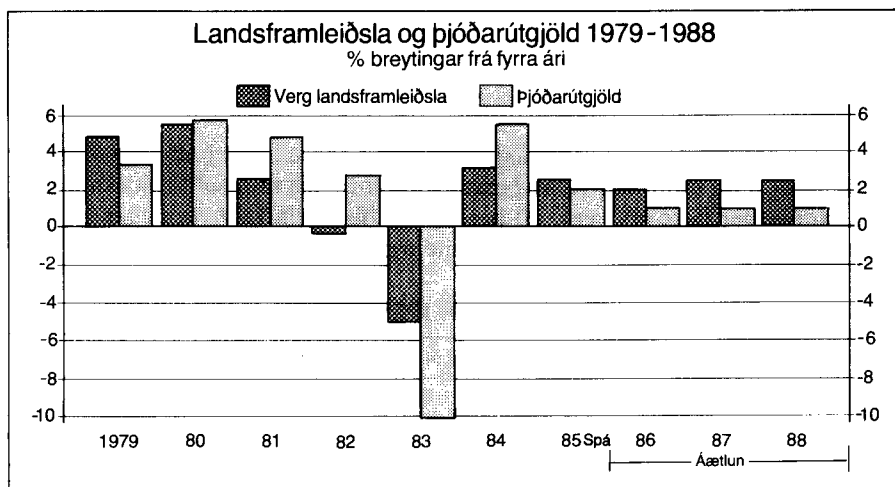
Hér á eftir er fjallað um horfurnar á næstu árum, þar sem annars vegar er gengið út frá því, að fyrrgreindar forsendur haldi (áætlun), en hins vegar er lýst líklegri þróun, fari svo, að þjóðarútgjöld vaxi í sama mæli og útflutningsframleiðslan í landinu (áhættudæmi). Reyndar mætti segja að það, sem hér er nefnt áhættudæmi, dragi ekki upp nægilega dökka mynd af því ástandi, sem hér gæti orðið, ef áframhaldandi jafnvægisleysi ríkir í efnahagsmálum með tilheyrandi verðbólgu og kollsteypu í efnahagslífinu.

Í áætluninni er gert ráð fyrir því, að framleiðsla til útflutnings aukist um 5% á ári næstu þrjú árin. Er það á því byggt, að sjávarvöruframleiðslan geti aukist um 4—5% á ári. En til þess að 5% vöxtur náist, er efling samgangna og ferðaútsvegs og þjónustuútflutnings almennt afar mikilvæg. Þar sem gengið hefur verið á birgðir á þessu ári, verður aukning vöruútflutnings á næsta ári minni en framleiðsluaukningin, eða um 3%, en um 5% hvort árána 1987 og 1988. Reiknað er með því, að þjónustuútflutningur aukist um sama hlutfall, eða um 5% á ári næstu þrjú árin. Innflutningur til landsins ræðst að stórum hluta af þjóðarútgjöldum. Í áætluninni er gert ráð fyrir því, að þau verði óbreytt á mann næstu þrjú árin, en það þýðir um 1% aukningu á ári í heild. Þessari þróun þjóðarútgjalda fylgir líklega 1¼% aukning innflutnings vöru og þjónustu á næsta ári, en um 1½% hvort árána 1987 og 1988; áætlaður samdráttur í sérstökum vöruinnflutningi á næsta ári veldur því, að innflutningsaukningin þá er heldur minni en hin árin tvö. Með þessu mati á innflutningsþróun er ekki reiknað með sérstökum gengisbreytingum á helstu innflutningsmyntum, sem breytt gætu þessari þróun, eða að verulegar breytingar verði á samkeppnisstöðu innlendrar framleiðslu. Frekar mætti búast við því, að markaðshlutdeild íslenskrar framleiðslu ykist, ef jafnvægi næðist í efnahagsmálum innanlands. Fari hins vegar svo, að þjóðarútgjöldin vaxi örar en hér er gert ráð fyrir, til dæmis um 5% hvert árána 1986–1988, er næsta víst, að innflutningur vöru og þjónustu mun einnig vaxa örar, eða um rúmlega 4½% 1986 og tæplega 6% 1987 og 1988.

Auk þessara forsendna um þróun útflutnings og þjóðarútgjalda eru niðurstöður dæmanna tveggja byggðar á ákveðnum forsendum um verðlags- og vaxtaþróun á næstu árum. Er hér gert ráð fyrir því, að verðbólga í umheiminum verði 4% á ári næstu þrjú árin og að jafnframt hægi á verðbreytingum innanlands, úr 20% milli árána 1985 og 1986, í 9% milli 1986 og 1987 og í 6% milli 1987 og 1988. Jafnframt er gert ráð fyrir því, að vextir á erlendum fjármagnsmarkaði fari nokkuð lækkandi á þessu tímabili, eða sem svarar hálfu prósentustigi á ári. Vextir af erlendum lánum Íslendinga lækka þá einnig, en nokkru hægar, þar sem um helmingur lánanna ber fasta vexti, sem breytast ekki, þótt vextir lækki erlendis.

Miklu munar á niðurstöðum. Verði þróunin í líkingu við stefnu ríkisstjórnarinnar um eflingu útflutningsframleiðslu og aðhald að þjóðarútgjöldum, gæti hagvöxtur orðið um 2% á næsta ári og 2½% á ári 1987 og 1988. Vélrænn framreikningur á forsendum áhættudæmisins gefur til kynna nokkru meiri hagvöxt í kjölfar aukinnar útgjaldabenslu í þjóðarþúskapnum. Á hinn bóginn er hætt við, að sú hagvaxtaraukning sé meiri í sýnd en reynd, þar sem hún stafar að verulegu leyti af meiri þenslu fremur en aukinni verðmætasköpun í landinu. Áhrifanna gætir því væntanlega fyrst og fremst í meiri viðskiptahalla gagnvart útlöndum, aukinni skuldaförnu erlendis og vaxandi verðbólgu. Þess vegna má í reynd segja, að í áhættudæminu felist ákveðin þversögn, þar sem reiknað er út frá gefnum forsendum um verðlagsbreytingar, sem varla fá staðist í reynd. Áhættan, sem tekin er með örum vexti þjóðarútgjalda, er því í reynd líklega enn meiri en hér er nefnt.

Forsendur áætlunar ríkisstjórnarinnar fela í sér, að smám saman dregur úr viðskiptahalla, eða úr 4½% af landsframleiðslu á þessu ári í 3½% 1986 og tæplega 2% 1987. Jöfnuður næðist í viðskiptum við útlönd árið 1988, ef stefnunni yrði fylgt eftir næstu þrjú ár. Takist hins vegar ekki að sporna við aukningu þjóðarútgjalda (áhættudæmið), er líklegt, að viðskiptahallinn verði um og yfir 5% af landsframleiðslu næstu árin, og fari raunar heldur vaxandi. Slík þróun hlyti að enda með vandræðum.

Viðskiptajöfnuður 1985-1988¹⁾.

	Spá 1985	1986	1987	1988
Áætlun, % af VLF	-4½	-3½	-2	0
Áhættudæmi, % af VLF	-4½	-5	-5½	-5½

Þar sem áætlunin gerir ráð fyrir því, að viðskiptahallinn verði að fullu jafnaður með nýjum erlendum lánum, felst í henni nokkur aukning erlendra skulda á næsta ári, jafnt að raungildi sem í hlutfalli af landsframleiðslu. Árið 1987 ættu skuldirnar hins vegar að standa í stað að raungildi og gætu minnkað nokkuð árið 1988. Hlutfall erlendra skulda af landsframleiðslu lækkar hins vegar strax 1987, og enn frekar 1988, verði stefnunni fram haldið. Í

1) Athygli er vakin á því, að áætlun ríkisstjórnarinnar tekur til árána 1986 og 1987. Niðurstöður fyrir árið 1988 byggja á því, að áfram verði stefnt að því að koma á jafnvægi í viðskiptum við útlönd. Með áhættudæminu eru fyrst og fremst leiddar líkur að hugsanlegri þróun, takist ekki að halda þjóðarútgjöldum í skefjum.

áhættudæminu er þessu öfugt farið. Þar verða skuldirnar meiri en nokkru sinni fyrr, hvort sem miðað er við raungildi þeirra eða hlutfall af landsframleiðslu.

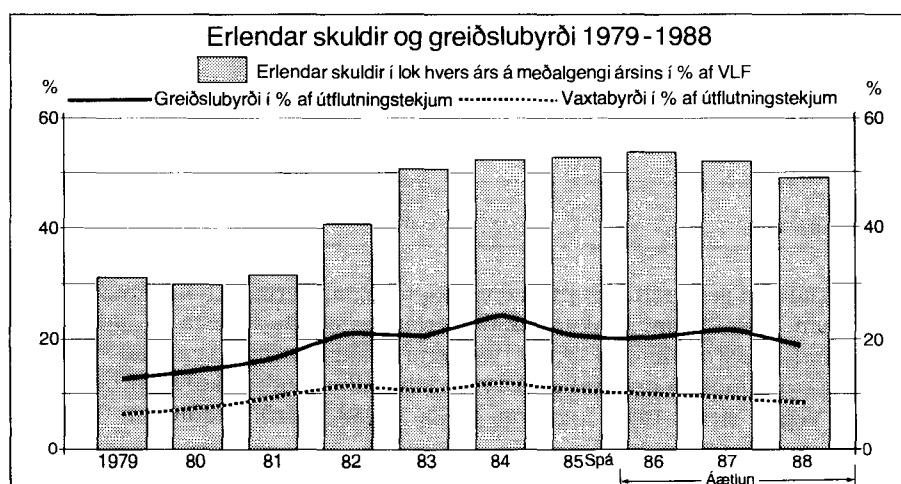
Erlendar skuldir 1985–1988.

	Spá 1985	1986	1987	1988
Áætlun				
Raungildi skuldanna, vísitölur 1980 = 100	145	149	149	142
% af landsframleiðslu	53	54	52½	49
% af útflutningstekjum	123	124	117½	107
Áhættudæmi				
Raungildi skuldanna, vísitölur 1980 = 100	145	159	174	191
% af landsframleiðslu	53	56	58½	61½
% af útflutningstekjum	123	132	137	143½

Niðurstöður um greiðslu- og raunvaxtabyrði eru á sömu lund, þótt ekki muni jafnmiklu á hlutfallstölunum. Það stafar af því, að þessar stærðir ráðast mjög af skuldastöðunni eins og hún er nú. Einnig ber þess að gæta, að þessar stærðir mæla raunverulegar greiðslur, sem inntar eru af hendi, en ekki höfuðstól, sem endurgreiða má á löngum tíma.

Greiðslubyrði 1985–1988.

	% af útflutningstekjum					
	Vaxtagreiðslur		Greiðslubyrði		Raunvaxtabyrði	
	Áætlun	Áhættu- dæmi	Áætlun	Áhættu- dæmi	Áætlun	Áhættu- dæmi
1985 Spá	11½	11½	21	21	6	6
1986	10½	10½	20½	21½	5½	5½
1987	10	10½	21½	23½	5	5½
1988	9	10½	19	22	4½	5

Í þeim horfum, sem hér hefur verið lýst, felst fyrst og fremst ábending um það, hversu brýnt það er að auka útflutningsframleiðsluna og hamla á móti útgjöldum þjóðarinnar næstu árin. En áætlunin sýnir líka, að unnt er í senn að tryggja lífskjör á næstu árum og leggja traustan grundvöll að varanlegum hagvexti.

Til þess að það takist að fylgja þeirri áætlun, sem ríkisstjórnin hefur mótað, þarf að fara saman:

- 1) Að veiðipól fiskstofna leyfi 4—5% árlegan vöxt sjávarvöruframleiðslu næstu tvö til þrjú ár.
- 2) Að útflutningsmarkaðir Íslendinga taki við framleiðslunni í nægilega ríkum mæli og við verði, sem ekki fari lækkandi í hlutfalli við innflutningsverðlag.
- 3) Að vextir á alþjóðalánamörkuðum fari heldur lækkandi að raungildi á næstu árum, eða úr 5—6% í 3—4%.

Að því er best verður séð, virðist nú óhætt að reikna með þessum ytri aðstæðum, en í þeim felst þó óneitanlega nokkur bjartsýni, þegar litið er á álit fiskifræðinga og spár um þróun alþjóðaefnahagsmála. Í hvoru tveggja eru mörg álitamál og óvissuþættir.

Að því er varðar þær aðstæður, sem skapa þarf innanlands til þess að ná megi markmiðum þessarar áætlunar, ber hæst eftirfarandi atriði:

- 1) Að stilla þjóðarútgjöldum í hóf og auka neysluútgjöld ekki meira en svo á ári hverju, að svigrúm verði til nauðsynlegrar fjárfestingar.
- 2) Að jákvæðir raunvextir haldist til þess að örva innlendan sparnað og beina fjárfestingu til arðbærra framkvæmda, en séu ekki svo háir að hamli gegn þörfum framkvæmdum. Til þess að ná þessu markmiði þarf sveigjanlegar vaxtaákvæðanir.
- 3) Að kaupmáttur launa aukist ekki til jafnaðar meira en svarar framleiðniaukningu.
- 4) Að gengið sé rétt skráð og innlendar verðbreytingar stefni á það stig, sem algengast er í viðskiptalöndum Íslendinga.
- 5) Að skattkerfið, verðmyndunar- og fjárfestingalánakerfið hvetji til nýjunga og verðlauni framtakssemi og dugnað.
- 6) Að rannsóknar- og þróunarstarfsemi í þágu atvinnuveganna verði eflid.

Ríkisstjórnin mun fyrir sitt leyti vinna að því, að þessi innri skilyrði jafnvægis og hagvaxtar í þjóðarbúskapnum verði uppfyllt.

Áætlunin, sem hér er sett fram, felur ekki í sér glæstar vonir um framtíðina, heldur raunhæft mat á möguleikum íslenska þjóðarbúsins á komandi árum, hver framleiðslugetan verði og hvað þjóðin geti veitt sér í neyslu og ráðist í af framkvæmdum. Finnist einhverjum að hér sé þjóðinni þröngur stakkur skorinn, er á það að líta, hvað gæti gert hann rýmri. Þar virðist fátt koma til greina, sem allir vildu þýðast. Það er viðurkennt markmið í þjóðmálum að tryggja þurfi fjárhagslegt sjálfstæði þjóðarinnar. Ef ekki á að fjármagna frekari framkvæmdir með auknum erlendum skuldum, er einungis um tvennt að velja: Innlendan sparnað á kostnað samtímaneyslu eða aukið áhættufé og eignaraðild erlendra aðila að fyrirtækjum á Íslandi. Við ríkjandi aðstæður virðist full ástæða til að kanna viðhorfin til beggja þessara leiða mjög vandlega.

Þótt í þessari áætlun sé stefnt að mikilvægum árangri í efnahagsmálum á næstu tveimur til þremur árum, telur ríkisstjórnin brýnt að draga örar úr viðskiptahalla og ná þar með fyrr því markmiði að stöðva vöxt erlendra skulda. Ríkisstjórnin mun því á næstu vikum undirbúa ráðstafanir í þessu skyni. Verður einkum lögð áhersla á að draga enn meira úr útgjaldaáformum ríkisins en gert er ráð fyrir í því fjárlagafrumvarpi, sem lagt hefur verið fram, og á aðgerðir í peningamálum, sem tryggja áframhaldandi aukinn innlendan sparnað. Slíkar ráðstafanir mundu leiða til minni viðskiptahalla á næsta ári en greinir í þessari áætlun.

Þjóðhagsyfirlit 1984—1986¹⁾.

Milljónir króna						
	Verðlag hvors árs		Verðlag í árslok 1985	Magnbreytingar frá fyrra ári, %		
	Bráðab. tölur 1984	Spá 1985	Þjóðhags- áætlun 1986	Bráðab. tölur 1984	Spá 1985	Þjóðhags- áætlun 1986
	1. Einkaneysla	48 185	66 200	74 200	3,0	4,5
2. Samneysla	14 132	19 600	21 900	0,0	3,0	1,0
3. Fjárfesting	18 130	23 700	25 000	6,8	0,5	-2,5
4. Neysla og fjárfesting alls ...	80 447	109 500	121 100	3,3	3,3	0,5
5. Birgðabreytingar ²⁾	695	-500	—	2,3	.	.
6. Þjóðarútgjöld, alls	81 142	109 000	121 100	5,6	2,0	1,0
7. Útflutningur vöru og þjónustu	34 295	46 700	51 300	2,2	5,7	3,6
8. Innflutningur vöru og þjónustu	33 871	46 000	49 600	8,7	4,9	1,3
9. Verg landsframleiðsla	81 566	109 700	122 800	3,1	2,4	2,0
10. Vaxtjöfnuður o. fl.	-4 554	-5 800	-6 000	.	.	.
11. Viðskiptajöfnuður (7.-8.+10)	-4 130	-5 100	-4 300	.	.	.
12. Verg þjóðarframleiðsla (9.+10.)	77 012	103 900	116 800	2,5	2,0	1,6
13. Viðskiptakjaraáhrif ³⁾	.	.	.	0,1	0,0	-0,3
14. Vergar þjóðartekjur (12.+13.)	.	.	.	2,6	2,0	1,3
15. Viðskiptajöfnuður sem % af VLF	.	.	.	-5,1	-4,6	-3,5
16. Viðskiptajöfnuður sem % af VPF	.	.	.	-5,4	-4,9	-3,7

- 1) Magnbreytingar árin 1983—1984 eru miðaðar við fast verðlag ársins 1980, en magnbreytingar í spá fyrir 1985 og 1986 við verðlag næstliðins árs.
- 2) Hlutfallstölur um birgðabreytingar sýna breytingar milli ára sem hlutföll af þjóðarframleiðslu fyrra árs, reiknað á föstu verðlagi.
3. Hlutfall af þjóðarframleiðslu fyrra árs, reiknað á föstu verðlagi.

Heimild: Þjóðhagsstofnun.

Útanríkisviðskipti 1984—1986.

	Milljónir króna (fob.)					
	Verðlag hvors árs		Verðlag í árslok 1985	Magnbreytingar frá fyrra ári, %		
	Bráðab. tölur	Spá	Þjóðhags- áætlun	Bráðab. tölur	Spá	Þjóðhags- áætlun
	1984	1985	1986	1984	1985	1986
Útflutningsframleiðsla						
Sjávarafurðir	16 469	22 150	24 200	11,0	3,5	4,0
Al	3 444	3 900	4 400	5,6	-6,0	5,0
Kísiljárn	1 065	1 300	1 400	21,7	-2,0	0,0
Annað	2 763	4 050	4 800	28,8	10,7	11,5
Samtals	23 741	31 400	34 800	12,6	2,7	5,0
Útflutningur gamalla skipa og flugvéla	511	100	—	.	.	.
Birgðabreytingar	695	-500	—	.	.	.
Vöruútflutningur, alls	23 557	32 000	34 800	3,7	5,4	3,0
Vöruinnflutningur, alls	23 889	32 600	35 000	8,9	5,4	1,0
Sérstakur vöruinnflutningur	2 588	3 900	3 700	0,0	17,0	-10,0
Almennur vöruinnflutningur ...	21 301	28 700	31 300	10,2	4,0	2,4
Par af olía	3 683	4 830	5 200	2,3	2,0	2,0
Par af annað	17 618	23 870	26 100	12,0	4,4	2,5
Vöruskiptajöfnuður	-332	-600	-200	.	.	.
Útflutt þjónusta	10 738	14 700	16 500	1,2	6,4	5,0
Innflutt þjónusta	9 982	13 400	14 600	10,3	3,7	2,2
Þjónustujöfnuður (án vaxta)	756	1 300	1 900	.	.	.
Vaxtajöfnuður o. fl.	-4 554	-5 800	-6 000	.	.	.
Viðskiptajöfnuður	-4 130	-5 100	-4 300	.	.	.

Heimild: Þjóðhagsstofnun.

Fjármunamyndun 1984—1986.

	Milljónir króna					
	Verðlag hvors árs		Verðlag í árslok 1985	Magnbreytingar frá fyrra ári, %		
	Bráðab. tölur 1984	Spá 1985	Þjóðhags- áætlun 1986	Bráðab. tölur 1984	Spá 1985	Þjóðhags- áætlun 1986
Fjármunamyndun alls	18 130	23 700	25 000	6,8	0,5	-2,5
Par af:						
Landsvirkjun, járnblendi- verksmiðja og álverksmiðja . .	1 162	1 190	800	-15,9	-21,3	-38,3
Innflutt skip og flugvélar	654	1 200	620	-9,0	41,1	-51,7
Útflutt skip og flugvélar	-511	-100				
Önnur fjármunamyndun	16 825	21 410	23 580	11,7	-2,2	1,8
I Atvinnuvegirnir	7 820	11 480	11 980	11,2	12,8	-2,7
1. Landbúnaður	950	1 350	1 620	33,6	9,3	10,0
2. Fiskveiðar	820	760	830	-13,8	-28,7	0,0
3. Vinnsla sjávarafurða	800	940	1 060	23,7	-10,0	5,0
4. Álverksmiðja	27	70	—	0,0	100,0	—
5. Járnblendiverksmiðja	23	50	60	150,0	65,2	10,0
6. Annar iðnaður (en 3.—5.)	1 910	2 670	2 730	24,9	7,4	-5,0
7. Flutningatæki	790	2 000	1 580	-25,1	94,7	-25,5
8. Verslunar-, skrifstofu-, gistihús o. fl.	1 220	1 590	1 730	-8,2	0,0	0,0
9. Ýmsar vélar og tæki	1 280	2 050	2 370	49,7	23,1	10,0
II Íbúðarhús	4 700	5 500	6 000	10,0	-10,0	0,0
III Byggingar og mannvirki hins opinbera	5 610	6 720	7 020	-1,1	-7,9	-4,2
1. Rafvirkjanir og rafveitur	1 550	1 570	1 260	-15,0	-22,1	-26,4
2. Hita- og vatnsveitur	670	800	900	46,2	-8,2	3,3
Par af hitaveitur	(530)	(620)	(700)	57,8	-10,0	3,5
3. Samgöngumannvirki	2 190	2 800	3 260	6,4	-1,6	6,8
4. Byggingar hins opinbera	1 200	1 550	1 600	-10,3	-0,7	-5,3

Aths.: Magnbreytingar 1984 eru miðaðar við fast verðlag ársins 1980, en magnbreytingar 1985 og 1986 eru miðaðar við verðlag árána 1984 og 1985.

Heimild: Þjóðhagsstofnun.

Fiskaflinn 1981—1985.

	1981	1982	1983	1984	Spá 1985
Í þús. lesta					
1. Porskur	461	382	294	281	316
2. Annar botnfiskur	254	308	311	284	272
3. Síld	40	56	59	50	50
4. Loðna	642	13	133	867	845
5. Humar	3	3	3	2	2
6. Rækja	8	9	13	24	26
7. Hörpudiskur	10	12	15	16	16
8. Annað	23	5	11	12	8
Samtals	1 441	788	839	1 536	1 535
Magnbreytingar frá fyrra ári á föstu verði, %					
Samtals	-0,2	-12,0	-5,2	14,1	3,5
Samtals án loðnu	2,0	-2,6	-7,1	-0,7	4,7

Heimild: Fiskifélag Íslands og Þjóðhagsstofnun.